

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО

ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗА ПЕРШИМ
(БАКАЛАВРСЬКИМ) ТА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЯМИ
ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для здобувачів вищої освіти
за спеціальністю 054 "Соціологія"*

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2019

Підготовка кваліфікаційних робіт за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 054 «Соціологія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Т. В. Коломієць, І. В. Пиголенко. – Електронні текстові дані (1 файл: 0,98 Мбайт). – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 90 с.

*Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
(протокол № 8 від 25.04.2019 р.)
за поданням Вченої ради Факультету соціології і права
(протокол № 8 від 01.04.2019 р.)*

Електронне мережне навчальне видання

ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) ТА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЯМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Укладачі: *Коломієць Тетяна Володимирівна, к.філос.н., доц.
Пиголенко Ігор Вікторович, к.філос.н., доц.*

Відповідальний

редактор: *Кутуєв П.В., д.соц.н., професор*

Рецензент: *Мельниченко А.А., к.філос.н., доц., декан факультету соціології
і права КПІ ім. Ігоря Сікорського*

В навчальному посібнику подані рекомендації щодо підготовки, оформлення та захисту дипломних робіт бакалавра і магістерських дисертацій; викладені основні етапи їх підготовки до захисту, вимоги до виконання та оформлення, критерії їх оцінювання; розглянуті питання наукового керівництва дипломними роботами та магістерськими дисертаціями; надано приблизну тематику дипломних робіт і магістерських дисертацій. Методичні рекомендації також містять необхідні додатки з оформлення роботи.

© КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ОСНОВНІ ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ, НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ, КОНСУЛЬТАНТІВ І РЕЦЕНЗЕНТІВ АТЕСТАЦІЙНИХ РОБІТ.....	6
ДИПЛОМНА РОБОТА	9
1.1 Підготовка дипломних робіт бакалавра	9
1.2 Основні вимоги до оформлення дипломних робіт.....	13
1.3 Вимоги до змісту структурних елементів роботи	20
1.4 Вимоги допуску дипломних робіт до захисту	25
1.5 Захист дипломної роботи	26
1.6 Зразок тематики дипломних робіт за спеціальністю 054 «Соціологія»	27
1.7 Критерії оцінювання дипломних робіт	29
2. МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ	30
2.1 Підготовка магістерських дисертацій	30
2.2 Вимоги до оформлення магістерських дисертацій	33
2.3 Вимоги до змісту структурних елементів роботи	38
2.4 Автореферат	46
2.5 Вимоги допуску магістерських дисертацій до захисту	48
2.6 Захист магістерської дисертації	49
2.7 Зразок тематики магістерських дисертацій за спеціальністю 054 Соціологія».....	51
2.8 Критерії оцінювання магістерських дисертацій	52
ЩОДО НЕПРИПУСТИМОСТІ ПЛАГІАТУ В НАУКОВИХ РОБОТАХ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	56
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Кафедра соціології здійснює підготовку бакалаврів та магістрів зі спеціальності 054 «Соціологія». **Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти** відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття студентом здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. **Другий (магістерський) рівень вищої освіти** відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю, загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

У навчальних програмах і планах підготовки бакалаврів і магістрів вагоме місце посідає виконання та публічний захист атестаційних робіт. Основними нормативними документами, що регулюють процес написання атестаційних робіт (дипломної роботи і магістерської дисертації), є «Тимчасове положення про організацію освітнього процесу в КПІ ім. Ігоря Сікорського» (Київ. 2018), «Положення про випускню атестацію студентів КПІ імені Ігоря Сікорського (Київ. 2018), «Рекомендації щодо змісту та структури магістерських дисертацій», (Київ. 2010), «Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій» (Бюлетень ВАК України. 2007), «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (Наказ Міністерства освіти і науки України. 2017), «Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах: Методичні рекомендації» (Київ. 2016), «Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: Інформаційний огляд» (Київ. 2016).

Атестаційна робота першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня вищої освіти є засобом діагностики ступеня сформованості компетентностей щодо вирішення типових завдань діяльності згідно з вимогами стандартів вищої освіти. На підставі публічного захисту атестаційної роботи рішенням екзаменаційної комісії студенту-випускнику надається диплом про здобуття вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації. Видами атестаційних робіт є: дипломна робота, магістерська дисертація. (Головенкін та Угольніков, 2018, с. 30)

Магістерська дисертація та дипломна робота мають на меті:

- систематизацію, закріплення і поглиблення набутих теоретичних знань і формування умінь їх застосування під час вирішення конкретних наукових та прикладних завдань;
- розвиток компетенцій самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних і науково-практичних досліджень;

– продемонструвати знання та уміння на рівні, що забезпечують можливість аналізувати, оцінювати і порівнювати альтернативи, генерувати оригінальні ідеї у відповідній галузі знань;

– набуття компетенцій систематизації отриманих результатів досліджень, формулювання нових висновків і положень, набуття досвіду їх прилюдного захисту;

Тема і зміст дипломної роботи та магістерської дисертації повинні відповідати спеціальності студента, тому формулювання теми і об'єкту дослідження вимагають виваженого і відповідального підходу. Обсяг магістерської дисертації складає в межах 80-100 сторінок, дипломної роботи – 50-70 сторінок.

ОСНОВНІ ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ, НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ, КОНСУЛЬТАНТІВ І РЕЦЕНЗЕНТІВ АТЕСТАЦІЙНИХ РОБІТ

Студент має право:

- вибрати тему атестаційної роботи з числа запропонованих випусковою кафедрою або запропонувати власну тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки і можливості виконання, погодивши з керівником;
- отримувати консультації керівника та консультантів;
- самостійно вибирати варіанти вирішення завдань на атестаційну роботу;
- попереднього (на кафедрі), первинного або повторного (у ЕК) захисту роботи;
- звертатися (в усній або письмовій формі) до голови ЕК, керівництва факультету (інституту), університету та МОН зі скаргами або апеляціями щодо порушення його прав. Оцінка, яка за результатами складання державного екзамену або захисту атестаційної роботи виставлена ЕК, оскарженню не підлягає.

Студент зобов'язаний:

- своєчасно вибрати тему атестаційної роботи та отримати попереднє завдання на дипломну роботу (магістерську дисертацію);
- після складання та захисту звіту про переддипломну практику отримати у керівника остаточне завдання на дипломну роботу (магістерську дисертацію);
- регулярно, не менше одного разу на два тижні, інформувати керівника про стан виконання роботи відповідно до календарного плану, надавати на його вимогу необхідні матеріали для перевірки;
- самостійно виконувати індивідуальну атестаційну роботу;
- при розробленні питань враховувати сучасні досягнення науки і техніки, використовувати передові методики наукових та експериментальних досліджень, приймати обґрунтовані й оптимальні рішення із застосуванням системного підходу;
- при виконанні роботи використовувати сучасні комп'ютерні технології;
- відповідати за правильність прийнятих рішень, обґрунтувань, розрахунків, якість оформлення текстового та графічного матеріалу;
- дотримуватися календарного плану виконання роботи, своєчасно та адекватно реагувати на зауваження та рекомендації керівника і консультантів дипломної роботи (магістерської дисертації);
- у встановлений термін подати атестаційну роботу для перевірки керівнику та консультантам і після усунення їх зауважень повернути керівнику для отримання його відгуку;
- отримати всі необхідні підписи на титульному листі роботи, а також резолюцію завідувача випускової кафедри про допуск до захисту;
- особисто подати атестаційну роботу, допущену до захисту, рецензенту; на його вимогу надати необхідні пояснення з питань, які розроблялися;
- ознайомитися зі змістом відгуку керівника і рецензії та підготувати (у

разі необхідності) аргументовані відповіді на їх зауваження при захисті роботи у ЕК. Вносити будь-які зміни або виправлення в атестаційну роботу після отримання відгуку керівника та рецензії забороняється;

- пройти попередній захист;
- надати на кафедру підготовлену та допущену до захисту атестаційну роботу з відгуком керівника і рецензією не менш ніж за тиждень до її захисту в ЕК;
- своєчасно прибути на захист атестаційної роботи або попередити завідувача випускової кафедри та голову ЕК (через секретаря ЕК) про неможливість присутності на захисті із зазначенням причин цього та наступним наданням документів, які засвідчують поважність причин. У разі відсутності таких документів ЕК може прийняти рішення про неатестацію студента з подальшим відрахуванням з університету.

Керівник дипломної роботи (магістерської дисертації):

- надає допомогу студенту в формулюванні теми дипломної роботи (магістерської дисертації), подає їх до затвердження на засіданні кафедри, а після оприлюднення дає необхідні пояснення за запропонованим напрямом дослідження;
- видає студенту завдання на дипломну роботу (магістерську дисертацію);
- надає студенту рекомендації щодо опрацювання необхідної літератури, нормативних і довідкових матеріалів, наукових видань тощо за темою дипломної роботи (магістерської дисертації);
- контролює реалізацію календарного плану виконання роботи. У разі суттєвих порушень, які можуть призвести до зриву встановлених термінів надання атестаційної роботи до ЕК, інформує керівництво кафедри для прийняття відповідних заходів, у тому числі й рішення про недопущення до захисту;
- здійснює загальне керівництво виконанням студентом дипломної роботи (магістерської дисертації);
- проводить систематичні бесіди та консультації (не менше одного разу на два тижні), на яких студент інформує про стан виконання роботи, обговорюються можливі варіанти рішень, конкретизуються окремі пункти завдання тощо;
- частинами або в цілому перевіряє виконану роботу;
- готує відгук на дипломну роботу (магістерську дисертацію) і несе відповідальність за його об'єктивність;
- готує студента до захисту;
- як правило, має бути присутнім на засіданні ЕК при захисті дипломної роботи (магістерської дисертації), керівником яких він є;
- з урахуванням наукових (творчих) здобутків ініціює надання магістрантові рекомендацій ЕК на навчання в аспірантурі.

Консультант дипломної роботи (магістерської дисертації):

- доводить до відома студентів графік консультацій, їх час та місце;
- формулює у межах своєї компетенції завдання на дипломну роботу (магістерську дисертацію);
- рекомендує методи та шляхи вирішення завдань;
- інформує керівника дипломної роботи (магістерської дисертації) про

виконання студентом поставленого завдання;

– своєчасно перевіряє розділ і, за відсутності зауважень, підписує титульний лист пояснювальної записки та відповідний графічний (ілюстративний) матеріал.

Рецензент дипломної роботи (магістерської дисертації):

– у встановлені строки отримує від студента роботу для рецензування;

– докладно ознайомлюється зі змістом дипломної роботи (магістерської дисертації) та ілюстративним матеріалом;

– за потреби запрошує студента на бесіду для отримання пояснень з питань його дипломної роботи (магістерської дисертації);

– до дати, яка зазначена у направленні, готує рецензію за встановленими вимогами (Головенкін, Угольников 2018).

ДИПЛОМНА РОБОТА

1.1 Підготовка дипломних робіт бакалавра

Дипломна робота – це вид кваліфікаційної роботи здобувача ступеня вищої освіти «бакалавр», призначений для об'єктивного контролю ступеня сформованості умінь вирішувати типові завдання діяльності, які, в основному, віднесені до організаційної, управлінської і виконавської виробничих функцій (технологічний і операційний рівень діяльності). Дипломні роботи передбачають систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих й інших завдань, розвиток досвіду самостійної роботи й оволодіння методами моделювання, дослідження процесів, об'єктів, систем у певній галузі суспільства. (Головенкін, Угольников, 2018, с. 31)

Випускникам, які склали державні іспити та захистили дипломну роботу, видається диплом з присвоєнням відповідної кваліфікації «соціолог».

Основною метою написання дипломної роботи є систематизація, закріплення знань та практичних навичок з соціології, поглиблення та розвиток інноваційного науково-дослідницького підходу до вивчення соціальних проблем.

В процесі підготовки та захисту кваліфікаційної роботи бакалавра студенти мають продемонструвати:

Знання:

- загальної, галузевих та спеціальних соціологічних теорій та принципів їх практичного втілення;
- базових положень сучасних фундаментальних теорій у галузі соціологічних наук;
- різних джерел необхідної науково- професійної інформації, їх характеру, змістовної наповненості, переваг і недоліків;
- структури та функцій соціальних інститутів
- сучасних дискусій та рефлексій щодо досліджень соціального, політичного, культурного, економічного, наукового життя;
- методів та процедур соціологічного дослідження;
- алгоритмів організації і проведення соціологічного дослідження;
- правил представлення основних результатів наукових досліджень для різних цільових аудиторій.

Уміння:

- знаходити, збирати, обробляти, інтерпретувати інформацію;
- використовувати комп'ютерне програмне забезпечення із обробки та аналізу соціально-економічної інформації в професійній діяльності;
- використовувати методи роботи з базами даних;
- аналізувати соціальні процеси;
- критично оцінювати інформацію;

- володіти основними соціологічними теоріями і поняттями, як інструментами соціологічних досліджень;
- вміти розрізняти соціологічний аргумент від емпіричного факту;
- проводити і організовувати самостійно і з командою соціологічні дослідження в різних сферах життя і практики;
- використовувати сучасні методи збору і обробки емпіричної соціологічної інформації;
- отримувати самостійно нові навички та вміння;
- володіти методиками представлення і захисту своїх наукових результатів.

Процес написання дипломної роботи передбачає ряд послідовних етапів. **Підготовчий етап** починається з вибору теми дослідження, наукового керівника, як правило, з професорсько-викладацького складу випускової кафедри та отримання студентом індивідуального завдання від керівника. Список наукових керівників затверджується на засіданні кафедри щорічно у червні. Орієнтовна тематика дипломних робіт зі спеціальності 054 «Соціологія» пропонується кафедрою (оновлюється щорічно та затверджується до 15 вересня), але студентам надається можливість обирати власну проблематику дослідження, відповідно до інтелектуальних вподобань, наукових цінностей, врахувавши матеріали попередніх наукових робіт (курсівих та рефератів), попередньо узгодивши тему з науковим керівником. Темі атестаційних робіт повинні бути актуальними, спрямованими на вирішення певних дослідницьких завдань, формулювання – чітким і лаконічним. У назві не бажано використовувати ускладнення чи узагальнюючу термінологію та використовувати такі слова, як «дослідження...», «аналіз...», «вивчення...», «питання...», «проблеми...». Назва атестаційної роботи не повинна містити аббревіатури (крім загальноприйнятих). Важливо, щоб формулювання теми було однаковим на титульному аркуші дипломної роботи, завданні на дипломну роботу, у наказі ректора про закріплення тем і керівників, документах ЕК та додатку до диплома.

Вибір теми та наукового керівника повинен бути здійсненим на початку 7 семестру навчання, але не пізніше, ніж до 1 жовтня. Студент, за погодженням з науковим керівником і кафедрою, може змінити формулювання теми, але не пізніше, ніж за три місяці до визначеного терміну подання завершеної роботи. Списки студентів із затвердженими кафедрою темами робіт та науковими керівниками затверджуються рішенням випускаючої кафедри. За два місяці до захисту видається відповідний НАКАЗ ректора університету.

У ході визначення теми дипломної роботи студенту бажано здійснити критичний **огляд** наявних і доступних **джерел** за темою дослідження. Робота з літературними джерелами ведеться протягом всього періоду виконання бакалаврської роботи. Основна робота повинна базуватися на аналізі інформації з систематичних, алфавітних й предметних каталогів, які є в

бібліотеці КПІ імені Ігоря Сікорського та інших наукових бібліотеках. При цьому, слід пам'ятати, що літературні джерела можуть мати посилання на інші роботи, які теж необхідно врахувати і опрацювати. Працюючи над формуванням джерельної бази, варто не просто накопичувати матеріал, а обмірковувати наукову інформацію, систематизувати її, продукувати власні ідеї, концепції та підходи з метою використання їх для порівняння чи протиставлення. Під час роботи з літературою, для полегшення процесу систематизації, допускається використання навчальних посібників та підручників. Після того, як вже сформовано загальне уявлення про складність і ступінь наукової розробленості проблеми, варто перейти до визначення об'єкту, предмету, цілей та завдань бакалаврської роботи та узгодити їх з науковим керівником. Обравши тему дипломної роботи, бакалавр подає на ім'я завідувача кафедри соціології заяву із зазначенням обраного напрямку та наукового керівника.

Важливим елементом підготовчого етапу дипломної роботи є складання розгорнутого плану бакалаврської роботи. План – загальна схема розкриття теми, усі частини якої логічно детерміновані і тісно взаємозалежні. Пункти плану чітко пов'язані з завданнями роботи та сприяють їх вирішенню. Складання плану не є одноразовим актом, оскільки протягом усіх етапів роботи над темою план може змінюватись, в залежності від опрацьованої джерельної бази. Попередній варіант плану розробляється ще під час першого знайомства з проблемою; далі, після обговорення з керівником, план уточнюється, видозмінюється, конкретизується. Наявність попереднього пропрацьованого плану сприяє цілеспрямованому відбору дослідницького матеріалу за темою роботи. В ході виконання роботи продовжується процес уточнення питань, які складають основний зміст роботи. Кінцевий варіант плану є обов'язковим для виконання й закріплюється в роботі як її зміст.

Основний етап починається з видачі студенту не пізніше одного місяця після початку 8 семестру Завдання на виконання дипломної роботи (додаток 3), яке затверджується завідувачем кафедри.

Наступним кроком основного етапу є **написання тексту та оформлення дипломної роботи** у відповідності до встановлених вимог. В процесі підготовки дипломної роботи студенти мають право на отримання консультацій з окремих питань. Консультантами можуть виступати професори, доценти, науковці, викладачі університету та інших учбових закладів освіти III - IV рівня акредитації, висококваліфіковані фахівці центральних та місцевих державних органів, спеціалісти в галузі соціологічних досліджень. Консультанти перевіряють відповідний розділ виконаної студентом роботи і підписують його.

З метою підвищення якості наукових робіт студентів кафедра реалізує процедуру попереднього захисту, де комісією надаються рекомендації щодо вдосконалення представлених до попереднього захисту робіт.

На **заключному етапі** бакалавр подає готову зброшуровану роботу на кафедру, отримує відгук наукового керівника (додаток 8). Відгук

складається у довільній формі із зазначенням:

- актуальності теми, в інтересах або на замовлення якої організації він виконаний (в рамках науково-дослідної роботи кафедри, підприємства, НДІ тощо);
- відповідності виконаної роботи виданому завданню;
- рівню розкриття окремих питань роботи та ступеня самостійності при виконанні роботи;
- рівня теоретичної та практичної підготовки, знання фахової літератури, підготовленості студента до прийняття сучасних рішень;
- умінь аналізувати необхідні літературні джерела, приймати обгрунтовані (інженерні, наукові) рішення, застосовувати сучасні системні та інформаційні технології, проводити фізичне або математичне моделювання, обробляти та аналізувати результати експерименту;
- найбільш важливих теоретичних і практичних результатів, апробації їх (участь у конференціях, семінарах, оформлення патентів, публікація в наукових журналах тощо);
- відповідності якості підготовки студента вимогам РВОї характеристики фахівця і можливості присвоєння йому відповідної кваліфікації;
- інші питання, які характеризують професійні якості студента. (Головенкін, Угольников 2018, 35)

Наказом декана факультету за поданням завідуючого кафедрою для кожної дипломної роботи, яка допущена до захисту, призначається рецензент (кандидат або доктор наук), прізвище якого зазначається у виданому студенту на попередньому захисті направленні на рецензію (**додаток 11**).

Переплетена дипломна робота **передається рецензенту**, який у встановлений термін передає студенту рецензію, оформлену за встановленими вимогами (**додаток 12 та 14**). Важливо звернути увагу на той факт, що рецензія не повинна дублювати відгук керівника, тому що відгук керівника – це, в основному, характеристика професійних та особистісних якостей студента та ходу його роботи в процесі виконання атестаційної роботи, а рецензія – це характеристика якості безпосередньо атестаційної роботи.

За тиждень до встановленої дати захисту студент має подати роботу та всі необхідні документи на кафедру до ЕК.

1.2 Основні вимоги до оформлення дипломних робіт

Структура дипломної роботи:

1. Титульний аркуш.
2. Завдання.
3. Анотація українською та іноземною мовами.
4. Зміст.
5. Перелік скорочень, умовних позначень, термінів.
6. Вступ.
7. Основна частина (2 або 3 розділи та підрозділи).
8. Висновки та рекомендації.
9. Перелік посилань.
10. Додатки (за необхідності).

Дипломна робота відкривається титульним аркушем (додаток 1). На наступній сторінці підшиваються Завдання, видані студенту керівником дипломної роботи (додаток 3). Потім іде Анотація дипломної роботи обсягом 0,5-1 сторінки, у якій стисло відображено загальну характеристику та основний зміст дипломної роботи.

Анотація повинна містити відомості про обсяг текстової частини, кількість ілюстрацій, таблиць, додатків і бібліографічних найменувань за переліком посилань, мету роботи, використані методи та отримані результати, рекомендації щодо використання або (та) результати впровадження розробок чи досліджень, перелік ключових слів (не більше 20).

Приклад 1.

Анотація

Мацко-Демиденко І.В. Зразки мобільної та іммобільної поведінки жителів малих міст. – На правах рукопису. Дипломна робота за спеціальністю 054 «Соціологія». – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. – Київ, 2019. – 60 с., список джерел з 40 найменувань.

Виявлено чотири типи чинників територіальної іммобільності мешканців малого міста: «ресурсні», «інституційні», «символічні» та «мережеві». Зафіксовані та охарактеризовані 5 зразків професійної мобільності та іммобільності в сфері зайнятості – «тотально іммобільний», «комбінований», «міжорганізаційно мобільний», «зворотний» та «радикально мобільний». Основними причинами, що утримують від трудової міграції, є сімейні обставини, орієнтація на трудовий стаж та вік. З'ясовано, що ставлення до трудових міграцій відрізняється у професійно мобільних та іммобільних мешканців малого міста.

Ключові слова: соціальна мобільність та іммобільність, територіальна іммобільність, мале місто, зразки мобільної та іммобільної поведінки, чинники територіальної іммобільності.

Abstract

Matsko-Demydenko I. V. Patterns of Mobile And Immobile Behavior of Inhabitants of Small Towns. – Manuscript. Bachelor's Degree Thesis. Speciality 054 – Sociology. – National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Department of Sociology. – Kyiv, 2019. – 60 p., 40 sources.

In the thesis for bachelor degree four types of factors of territorial immobility of inhabitants of a small town are revealed: "resourceful", "institutional", "symbolic" and "network". Five types of professional mobility and immobility in the field of employment are recorded and described: "totally immobilized", "combined", "interorganizationally mobile", "reverse" and "radically mobile". The main reasons for refraining from labor migration are family circumstances, orientation to work experience and age. It is revealed that the attitude to labor migration differs in professionally mobile and immobilized inhabitants of a small town.

Key words: social mobility and immobility, territorial immobility, small town, samples of mobile and immobile behavior, factors of territorial immobility.

Анотація

Елізабет Фаусет. Страх викликає тривогу у виборця: кейс-стаді імміграційної та економічної політики на виборах 2016 року. – На правах рукопису. Дипломна робота за спеціальністю 054 «Соціологія». – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. – Київ, 2019. – 60 с., список джерел з 40 найменувань.

Традиційно вчені вважають, що рішення про голосування приймаються і повинні бути прийняті на основі раціонального мислення, загальноновизнаних фактів і аналізу недоліків-переваг кандидатів і їхньої політики. Але останні дослідження підтверджують, що рішення про голосування не базуються виключно на раціональності, скоріше емоційне сприйняття безпосередньо впливає на інтерпретацію виборцями інформації. Моє дослідження показує, яким чином емоції страху та тривоги впливають на раціональні процеси мислення та рішення, що приймаються в кабіні для голосування. Використовуючи приклад виборів президента Дональда Трампа 2016 року, я простежую, як президент Трамп використовував риторику страху під час передвиборчої кампанії, особливо при обговоренні імміграційної реформи та майбутнього американської економіки. Я прослідковую використання Дональдом Трампом риторики страху для мобілізації виборців, а також стверджую, що мінливий світ, в якому ми живемо, створив політичний простір, де риторика пана Трампа може бути особливо ефективною. Я роблю висновок, що такі заклики дозволили мобілізувати ту частину електорату, яку інші республіканці і демократи не мобілізували на останніх виборах, і це, в свою чергу, допомогло Дональду Трампу отримати перемогу в виборах президента.

Ключові слова: голосування, вибори, риторика страху, імміграційна та економічна політика

Abstract

Betsy Fawcett. Fear Appeals to an Anxious Electorate: A Case Study of Immigration and Economic Policies in the 2016 Election. – Manuscript. Bachelor's Degree Thesis. Speciality 054 – Sociology. – National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Department of Sociology. – Kyiv, 2019. – 60 p., 40 sources.

Traditionally, scholars have assumed that voting decisions are made and should be made based on rational thought, commonly understood facts, and cost-benefit analyses of the candidates and their policies. But more recent research argues that voting decisions are not solely based in rationality, but rather, that emotional processing directly impacts how voters process information. My research examines how the emotions of fear and anxiety impact rational thought processes and the decisions made in the voting booth. Using the case study of the 2016 election of President Donald Trump, I observe how President Trump utilized fear-based rhetoric on the campaign trail, especially when he discussed immigration reform and the future of the American economy. I look at how Donald Trump utilized fear-based rhetoric to mobilize voters but I also argue that the fast-changing world we are living in has created a political space where Mr. Trump's rhetoric can be especially effective. I conclude that these appeals mobilized a different subset of the electorate that other Republicans and Democrats have not mobilized in recent elections, and that in turn, helped Donald Trump win the Presidency.

Key words: voting decisions, election, fear-based rhetoric, Immigration and Economic Policies.

Анотація

Елізабет Фаусет. "Пити чи не пити?": Дослідження культури вживання та утримування від алкоголю студентами коледжу Лютера. – На правах рукопису. Дипломна робота за спеціальністю 054 «Соціологія». – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. – Київ, 2019. – 60 с., список джерел з 40 найменувань.

Головною проблемою, з якою стикаються багато університетів сьогодні, є переважання в їхніх кампусах неповнолітніх, що вживають алкоголь. Коледж Лютера (Deborah, Айова, США), невеликий приватний гуманітарний коледж, не відрізняється в цьому відношенні. Багато неповнолітніх студентів вибирають пити, але є також великий відсоток студентів, які вирішили утриматися від вживання алкоголю неповнолітніми. Дуже мало досліджень розглядали зв'язок між цими двома групами студентів. У цьому дослідженні вивчалися першокурсники, що вступили до Коледжу Лютера в 2013р. Я брала інтерв'ю, обстежувала і спостерігала як за студентами, що обирають вживання алкоголю, так і за тими, хто обирає утримання від алкоголю. Я зосередилася на з'ясуванні мотивів вибору обох груп та на їх думках про людей, які прийняли протилежне рішення. Під час вивчення цих груп, було з'ясовано, що між багатьма студентами в межах однієї з груп, що вживають алкоголь або утримуються, існують неформальні дружні стосунки. Це не означає, що студенти піддаються тиску друзів, що може бути чинником вживання алкоголю. Більш вірогідно, на вибір студентів впливає те, з ким вони перебувають у вихідні дні, коли відбуваються події, пов'язані з вживанням алкоголю. Я також встановила, що хоча і існує певна ворожнеча поміж цими двома групами, а також негативне ставлення по відношенню до тих, хто приймає протилежне рішення, більшість студентів коледжу Лютера схильні приймати рішення своїх колег-студентів, які стосуються вживання алкоголю.

Ключові слова: вживання алкоголю неповнолітніми, вибір вживати алкоголь, вибір утримання від алкоголю, мотиви вибору.

Abstract

Betsy Fawcett. "To Drink or Not to Drink?" An Investigation into the Culture of Luther College Drinkers and Abstainers. – Manuscript. Bachelor's Degree Thesis. Speciality 054 – Sociology. – National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Department of Sociology. – Kyiv, 2019. – 60 p., 40 sources.

A major problem that many universities face today is the prevalence of underage drinking on their campuses. Luther College (Decorah, Iowa, USA), a small, private liberal arts college, does not differ in this respect. Many students choose to drink but there are also a large percentage of students who choose to abstain from underage alcohol use. Very few studies have looked at the relationship between these groups of people. In this investigation I studied the Luther College 2013 incoming freshman class. I interviewed, surveyed, and observed students who choose to drink and those who choose to abstain from alcohol. I focused on ascertaining both group's motives for their choices and what they thought about the people who made the opposite decision. While studying these groups I found that many students are part of the same group (drinkers or abstainers) as their closest friends. This does not mean that they are being peer pressured into drinking by their friends, which still might be a factor in student drinking. More likely, students are closer to those who they are with on the weekends, which is when much of the drinking occurs. I also found that while there is some animosity between the two groups and negative attitudes towards those who make the opposite decision, most Luther College students are accepting of the decisions their peers make as far as consuming alcohol.

Key words: underage drinking, choose to drink, choose to abstain from alcohol, motives for their choices.

Зміст (додаток 5) відбиває конкретний поетапний план реалізації дипломної роботи, її структуру. Зміст містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів та підрозділів, зокрема, вступу, загальних висновків, списку використаних джерел. Заголовки змісту повинні бути ідентичними заголовкам та підзаголовкам у тексті, тобто їх не можна скорочувати та редагувати. Нумерація сторінок дипломної роботи починається зі Вступу, що розміщується на 3 сторінці і здійснюється у правому верхньому кутку сторінки арабськими цифрами.

Кожна структурна частина (Зміст, Вступ, Розділи, Висновки, Список використаних джерел, Додатки) починається з нової сторінки, крім підрозділів роботи. Від основного тексту їх відокремлюють двома інтервалами.

Текст дипломної роботи друкується через 1,5 інтервали на сторінці стандартного аркушу А4. Шрифт Times New Roman. Розмір шрифту «14».

На аркуші роблять поля: ліве – 25-30 мм, праве - 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Абзацні відступи дорівнюють 5 знакам.

У дипломній роботі мають бути чіткі, не розпливчасті лінії, букви, цифри та інші знаки. Всі рядки повинні бути чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту дипломної роботи має бути однаковою.

Назви структурних елементів роботи «ВСТУП», «ЗМІСТ», «ВИСНОВКИ», «РЕКОМЕНДАЦІЇ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують.

Розділи і підрозділи роботи мають заголовки. Заголовки структурних

елементів і розділів необхідно розміщувати посередині рядка та друкувати великими прописними літерами без крапки в кінці жирним шрифтом. Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів необхідно починати з абзацу (5 знаків). Назва підрозділів друкується маленькими літерами жирним шрифтом. Відстань між заголовком і наступним або попереднім текстом має бути не менше двох рядків. Не можна розміщувати заголовок у нижній частині сторінки, якщо після нього залишається тільки один рядок тексту.

Розділи, підрозділи, пункти та підпункти нумеруються арабськими цифрами. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, розділених крапкою, наприклад: 1.1, 1.2, і т.д. Номер пункту складається з номера розділу, номера підрозділу (якщо він є) і порядкового номера пункту, розділених крапками, наприклад: 1.1.1 і т.п.

Загальний обсяг дипломної роботи має бути в межах 50-70 сторінок. До цього обсягу не включають список використаних джерел та додатки.

Ілюстрації (діаграми, малюнки, схеми тощо) необхідно розміщувати безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються вперше або на наступному аркуші. У тому місці де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві варто вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках (рис. 3.1), тобто перший рисунок третього розділу, або зворот типу: «... як це видно з рис. 3.3», чи «... як це показано на рис. 3.3». На всі ілюстрації (як власні, так і запозичені) в роботі мають бути посилання. Всі ілюстрації, які виносяться на захист, необхідно навести в основній частині дипломної роботи або у додатках, якщо через великий обсяг або форму подання їх не можна включити до основної частини.

Приклад оформлення ілюстрації:

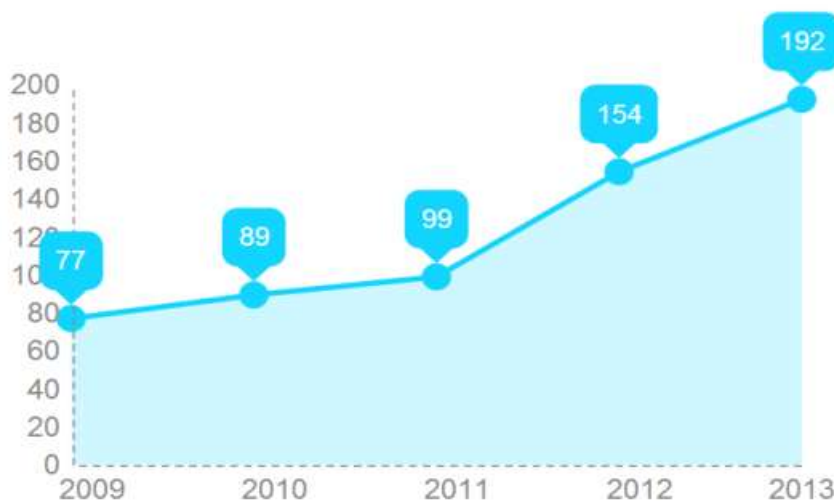

Рис. 3.3. Динаміка зміни кількості учасників академічної мобільності, кількість осіб (зі звіту відділу академічної мобільності 2013 р.)

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Таблицю слід розміщувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. Слово «Таблиця» та її порядковий номер в тексті розміщують справа над таблицею. Кожна таблиця повинна мати назву (наводять жирним шрифтом), яку розміщують над таблицею симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери.

Приклад побудови таблиці:

Таблиця 3.1

Оцінка дорослим населенням України гарантій зайнятості, забезпечення роботою (моніторинг Інституту соціології НАН України, 2010р., за фільтром N=884).

		Чи хотіли б Ви виїхати з населеного пункту, де Ви живете		
		Так, хотів би	Важко сказати	Ні
Гарантії зайнятості, забезпечення роботою - Як Ви оцінюєте	Значно погіршилися	43,2%	33,9%	29,2%
	Трохи погіршилися	15,9%	22,6%	25,5%
	Залишились такими самими	36,9%	41,1%	42,1%
	Трохи поліпшилися	2,3%	1,2%	2,4%
	Значно поліпшилися	1,7%	1,2%	,7%
Усього		100%	100%	100%

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці на наступну сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною.

Невід'ємною частиною дипломної роботи є **посилання на джерела (цитування)** для ілюстрації тези дослідника, підтвердження того чи іншого припущення, заперечення певного аргументу чи для критичного аналізу цитованого твору. Варто зазначити, що використання цитат стосується не тільки фрагментів наукових джерел, а й інших джерел інформації – фотографій, відеозаписів, звукозаписів, даних у графічній формі тощо. Виділяють такі способи цитування: 1) **парафраз** (непряме цитування, переказ, виклад думок інших авторів своїми словами) лапками не виділяється; 2) **цитата всередині рядка** (розміром до трьох рядків тексту) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання; 3) **блокова цитата** (складається з трьох і більше рядків тексту) як правило, лапками не виділяється. Кожен із цих способів включення запозичень до свого тексту необхідно супроводжувати бібліографічним посиланням на джерело. Відсутність такого посилання вважається плагіатом.

В 2017 р. Міністерство освіти і науки в Наказі про «Затвердження Вимог до оформлення дисертації» надало рекомендований перелік стилів оформлення списку наукових публікацій. До цього рекомендованого переліку включено 11 міжнародних стилів, які відображають всі галузі наукових досліджень: MLA (Modern Language Association) style, APA (American Psychological Association) style, Chicago/Turabianstyle, Harvard style, ACS (American Chemical Society) style, AIP (American Institute of Physics) style, IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style, Vancouver style, OSCOLA. (Наказ, 2017).

Для прискорення процесу входження української науки у світову наукову комунікацію, варто інтегрувати в наукову культуру студентів міжнародні стилі цитувань та посилань. Одним із найбільш зручних у використанні для соціальних наук є стиль APA (англ. American Psychological Association (APA) Style) – широко поширена в суспільних науках методика оформлення академічних робіт, розроблена Американською асоціацією психологів. APA Style передбачає використання посилань у тексті роботи щоразу, коли ви цитуєте джерело, будь то парафраз, цитата всередині рядка чи блокова цитата. Внутрішньотекстове посилання містить інформацію про автора праці (редактора/укладача/назву цитованого джерела, якщо автор відсутній), що цитується, рік видання та сторінковий інтервал (номери сторінок, з яких наводиться цитата). Сторінковий інтервал дозволяється не вказувати, якщо ви не наводите цитату, а висловлюєте якусь ідею чи посилаетесь на роботу в цілому.

Парафраз не береться в лапки. Прізвище(а) автора(ів) може з'явитися:

- 1) якщо в реченні зазначається прізвище автора, тоді після прізвища у круглих дужках необхідно вказати рік видання;
- 2) якщо в реченні наводиться цитата без зазначення авторства, тоді у круглих дужках необхідно вказати прізвище автора та рік видання без розділових знаків.

Наприклад:

- 1) За Тимошиком (2004) у редакційно-видавничому процесі існує кілька етапів редагування.
- 2) У редакційно-видавничому процесі існує кілька етапів редагування (Тимошик, 2004).

Цитата всередині рядка (розміром до трьох рядків тексту). Береться в лапки. Прізвище(а) автора(ів) може з'явитися:

- 1) якщо в реченні зазначається прізвище автора, тоді після прізвища у круглих дужках необхідно вказати дату публікації та сторінковий інтервал;
- 2) якщо в реченні наводиться цитата без зазначення авторства, тоді

у круглих дужках необхідно вказати прізвище автора, дату публікації та сторінковий інтервал.

Наприклад:

Here we empirically demonstrate that workers' and regulatory agents' understandings of discrimination and legality emerge not only in the shadow of the law but also, as Albiston (2005, с. 99) suggests, in the "shadow of organizations."

1) Романтична поезія характеризується "спонтанним переливом сильних почуттів" (Вордсворт, 2006, с. 263).

Блокова цитата (складається з трьох і більше рядків тексту). Подається в тексті з нового рядка через одинарний міжрядковий інтервал з абзацним відступом зліва для всієї цитати, не береться в лапки. Перед блоковою цитатою та після неї йде один рядок відступу. (Боженко, Корян та Федорець, 2016, с. 94)

Наприклад:

Комплексність науки управління відображається в її змісті, в якому можна виділити соціально-правовий аспект:

Соціально-правовий аспект передбачає визначення цілей, які стоять перед системами управління, напрямків та завдань управлінської діяльності. Важлива роль тут належить праву, оскільки останнє значною мірою регулює управлінські відносини. В даному разі право виступає засобом, інструментом, який забезпечує реалізацію в управлінні законів. Науку управління та правові науки зближує те, що вони вивчають діючі в суспільстві регулятивні механізми, але є далеко не тотожними науковими дисциплінам (Кравченко, 1999, с. 19).

Варто акцентувати увагу, що у переліку посилань не допускаються посилання на джерела, що не мають наукової цінності (сайти рефератів та інші накопичувачі документів), посилання на сторінки Вікіпедії та схожі ресурси, у яких відсутній процес наукового рецензування, файлообмінники (та інші схожі ресурси).

1.3 Вимоги до змісту структурних елементів роботи

Вступ є найбільш відповідальною частиною дипломної роботи, тому саме в ньому мають бути відображені усі фундаментальні положення роботи. Фахівці рекомендують остаточно формувати усі положення вступу наприкінці роботи над дипломом, після написання основної частини роботи.

Вступ містить наступні елементи:

1. Актуальність теми дослідження.
2. Стан наукової розробленості проблеми.
3. Мета і завдання дослідження.
4. Об'єкт і предмет дослідження.
5. Методи дослідження.
6. Теоретична та практична цінність роботи.
7. Структура роботи.

Актуальність теми дипломної роботи. Цей структурний елемент містить обґрунтування стану досліджуваної проблеми, її значення в сучасності, доцільності, важливості та корисності проведення наукового дослідження.

Стан наукової розробленості проблеми. Стислий аналіз вітчизняних та закордонних джерел за темою дослідження повинен продемонструвати ступінь наукової розробленості проблеми. Студенту необхідно показати, яку частку у науковому знанні своєї галузі він збирається заповнити своїм дослідженням. В цьому пункті перераховуються імена науковців, які займалися проблематикою, що є дотичною темі диплому і це має споряджуватися посиланнями на їхні праці у списку використаної літератури дипломної роботи.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження формулюється у вигляді відповіді на запитання: «Для чого проводиться дослідження?». Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Мета – це запланований результат дослідження. Виконуючи наукову роботу, слід пам'ятати, що метою будь-якої наукової праці є виявлення нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або ж уточнення відомих раніш, але недостатньо досліджених. Отримати заплановані результати, поступово досягти поставленої мети можна шляхом її деталізації у вигляді певної програми цілеспрямованих дій – завдань дослідження. Завдання дослідження формулюються в двох варіантах:

- 1) у вигляді самостійно закінчених етапів дослідження;
- 2) як послідовне вирішення окремих проблем наукового дослідження по відношенню до загальної проблеми всієї магістерської дисертації. Формулювати і конкретизувати завдання слід дуже ретельно, оскільки опис їх вирішення становить зміст підрозділів кожного з розділу дисертації

Наприклад, для теми **Зразки мобільної та іммобільної поведінки жителів малих міст** мета і завдання дипломної роботи можуть бути сформульовані таким чином:

Метою роботи є концептуалізація чинників, які впливають на територіальну іммобільність мешканців малого міста, емпіричне виокремлення і характеристика зразків мобільної та іммобільної поведінки мешканців малого міста.

Завданнями роботи є:

- проаналізувати соціологічні концепції соціальної мобільності і розробити концептуально-термінологічну схему дослідження соціальної мобільності та іммобільності;
- систематизувати досвід застосування якісної методології у дослідженнях зразків мобільної й іммобільної поведінки та розробити інструментарій емпіричного дослідження;
- окреслити контекст дослідження мобільної та іммобільної поведінки мешканців малого міста (зокрема, такі його аспекти, як соціально-економічна ситуація у малих містах України та міграційні настрої);
- визначити причини і мотиви територіальної іммобільності мешканців малого міста;
- виявити і охарактеризувати зразки професійно мобільної та іммобільної поведінки мешканців малого міста; з'ясувати ставлення їх до роботи в приватному секторі та трудових міграцій.

Об'єкт дослідження – це певна соціальна група, сукупність ідей, процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта дослідження, як та його частина, що буде безпосередньо досліджуватися. Визначення предмета дослідження практично є конкретизацією наукової проблеми, що впливає із завдань дослідження. Він має бути прийнятним для пізнання і підлягати опису. В самому ж науковому дослідженні має бути сказано про предмет щось нове, або мають бути переосмислені раніше висловлені ідеї.

Наприклад:

Об'єктом дослідження є мешканці малого міста, територіально іммобільна частина населення, а **предметом** – чинники територіальної іммобільності мешканців малого міста, зразки мобільної та іммобільної поведінки мешканців малого міста.

Методи дослідження. У методах дослідження автором дипломної роботи наводиться перелік методів та підходів, що використовувалися для досягнення поставленої мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Дослідження можуть базуватися на використанні низки загальнонаукових (філософських, політологічних і соціологічних) та специфічних методів, принципів і підходів.

Наприклад:

Методи дослідження. Для збору емпіричних даних у роботі використовувався метод кейс-стаді – мале шахтарське місто Краснодон (Сорокіне), у якому проводилось дослідження, а методом емпіричного виявлення зразків мобільної та іммобільної поведінки – напівструктуроване лейтмотивне інтерв'ю. Обробка даних загальнонаціонального моніторингу Інституту соціології НАН України здійснювалась у комп'ютерній програмі SPSS 21.

Теоретична та практична цінність роботи. У дипломній роботі, що має теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. А в роботі, що має прикладне значення, - відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації як їх використати. Відзначаючи практичну цінність здобутих результатів, необхідно подати інформацію про ступінь їх готовності до використання або масштабів використання.

Наприклад:

Практичне значення отриманих результатів для дипломної роботи «Зразки мобільної та іммобільної поведінки жителів малих міст»: Розвинуті в дипломній роботі положення є внеском до теорії та емпіричного вивчення соціальної мобільності та іммобільності; вони можуть бути використані для подальших досліджень зразків мобільної та іммобільної поведінки, чинників територіальної іммобільності, а також у процесі викладання навчальних курсів із соціальної мобільності, соціальних структур та стратифікації.

Структура роботи. Тут вказується безпосередня структура дипломної роботи із зазначенням кількості найменувань джерел у списку використаної літератури та кількості сторінок повного обсягу роботи (без додатків).

Наприклад: *Структура дипломної роботи.* Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків та рекомендацій, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 65 сторінок (з них 55 основного тексту). Список використаних джерел містить 50 найменувань.

Основна частина дипломної роботи. *Перший* і другий розділи є теоретичними. Перший розділ присвячений огляду наявної літератури та джерел за проблематикою роботи, а також розгляду теоретико-методологічних аспектів дослідження обраної проблеми. Такий аналіз обов'язково передбачає власну оцінку студентом положень, що вивчаються. Огляд літератури повинен відтворювати стан розробки даного питання на сучасному етапі соціологічної науки, ступінь його вивченості. Тут також здійснюється теоретична інтерпретація основних понять. Слід з'ясувати, хто ввів основні категорії, які Ви розглядаєте, у соціологічну науку, яка історія їх становлення у вітчизняній і закордонній соціології. В огляді літератури мають бути стисло, критично розглянуті основні етапи розвитку наукової думки за обраною проблемою та визначено

ті питання, що залишилися невирішеними.

У *другому* розділі, як правило, аналізують основні елементи структури досліджуваного явища, описують досліджені на сьогоднішній день його види і типи, визначають умови, за яких виникає той чи інший тип, надають класифікацію основних рис і ознак досліджуваного явища. Особливу увагу слід зосередити на причинах їх виникнення.

В наступному розділі зазначаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення проблеми, оцінюючи повноту вирішення поставлених завдань, порівняння одержаних результатів (характеристик, параметрів) дослідження з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень. Дається оцінка евристичності та релевантності нових ідей та положень в дослідницьких програмах сучасної світової та вітчизняної соціології потребам соціетального розвитку та трансформації України. Цей розділ може починатися з короткої програми дослідження, в якій студент стисло викладає: *проблемну ситуацію* в практичному та теоретичному аспектах (зафіксований стан «знання про незнання» кількісних і якісних змін, тенденцій розвитку процесу; визначення не вирішених раніше або вирішених не в достатній мірі питань); *об'єкт, предмет, мету* та *завдання* конкретного соціологічного дослідження, що планується. Об'єктом дослідження є носії певної соціальної проблеми (можуть виступати соціальні групи та/або документи (газети, журнали, фотографії, фільми тощо). Об'єкт дослідження є носієм необхідної для дослідження інформації. Предметом дослідження є певна сторона, характеристика об'єкту, яка підлягає безпосередньому вивченню. Мета дослідження – це той результат, що автор сподівається отримати після проведення дослідження. Це те, для чого проводиться дослідження, що треба з'ясувати в результаті дослідження. Завдання дослідження конкретизують мету, по суті це ті кроки, які треба зробити для реалізації мети, завдання визначають основні блоки інструментарію дослідження. *Гіпотези* дослідження – це основні науково обґрунтовані припущення про явища та процеси, які потребують підтвердження або спростування. При формулюванні гіпотез студент повинен виходити з того, що:

1. гіпотеза не повинна містити в собі понять, які не зазнали теоретичної та емпіричної інтерпретації;
2. вона не повинна припускати оціночних суджень по типу «добре» - «погано»;
3. вона не повинна мати занадто багато обмежень та допущень;
4. вона повинна мати можливість перевірки, тобто щоб досліджував був у змозі розробити такі процедури, що дозволяють відчуті й виміряти зв'язки і відношення, припущення які містяться в гіпотезі.

Важливим елементом емпіричної частини роботи є обґрунтування і розрахунок *вибірки*. Необхідне детальне описання того, як проводився відбір

респондентів автором роботи. Слід також вказати кількість опитаних респондентів та тип вибірки.

Логічно буде розмістити аналіз отриманих в процесі дослідження результатів у 2 підрозділі емпіричної частини диплому.

В цілому, виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором. В кінці розділів викладений у них матеріал підсумовується у вигляді коротких висновків.

Висновки. У завершальній частині дипломної роботи необхідно у відповідності до положень, що виносяться на захист і поставлених завдань, структури роботи стисло сформулювати основні думки за результатами дослідження, навести коротку характеристику оцінки стану проблеми, викласти основні результати власного дослідження, на основі якісних та кількісних показників дати рекомендації та визначити напрями вирішення проблем.

Список використаних джерел. Список літератури укладається в алфавітному порядку прізвищ авторів або назв книг. (Рекомендації до оформлення бібліографічного опису наведено в **додатку 13**).

Літературні джерела іноземною мовою подаються наприкінці загального списку, після них називають Інтернет джерела (якщо є).

Якщо в роботі використані архівні джерела, та правові документи їх виділяють в окрему групу і починають ними список літератури.

Додатки (при необхідності). *Додатки* оформлюють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, після списку літератури, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожен із додатків починають з нової сторінки, їм дають заголовки, надруковані угорі малими літерами з першої великої симетрично стосовно тексту сторінки. В правому верхньому кутку над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г', Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, «Додаток А», «Додаток Б» і т.д. Єдиний додаток позначається як Додаток А.

До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дипломної роботи:

- додаткові ілюстрації або таблиці;
- програми соціологічних досліджень;
- копії документів, окремі витяги із положень (інструкцій) тощо.

1.4 Вимоги допуску дипломних робіт до захисту

До захисту в ЕК допускаються дипломні роботи, теми яких затверджені наказом ректора університету, а структура, зміст та якість викладення матеріалу та оформлення відповідають вимогам методичних рекомендацій кафедри та «Положення про випускову атестацію студентів», що підтверджено підписами керівника і наявністю відгуку керівника та рецензії. Негативна рецензія або відгук керівника не є підставою для

недопущення студента до захисту атестаційної роботи.

Допуск до захисту дипломних робіт у ЕК здійснюється завідувачем випускової кафедри, який приймає позитивне рішення на підставі викладеного вище або підсумків попереднього захисту атестаційної роботи на кафедрі, що має бути оформлено відповідним протоколом засідання кафедри. Допуск підтверджується візою завідувача кафедри на титульному аркуші дипломної роботи.

До захисту допускаються студенти, які:

- виконали навчальний план (не мають академічних заборгованостей);
- виконали програму підготовки спеціаліста;
- мають завершену, оформлену у відповідності з вимогами дипломну роботу;
- робота пройшла перевірку на антиплагіат в програмі Unicheck (<https://corp.unicheck.com>);
- отримали відгук наукового керівника;
- отримали рецензію;
- не мають заборгованостей по оплаті;
- отримали візу завідуючого кафедрою про допуск до захисту.

Не пізніше, ніж за тиждень до захисту у відповідності з графіком студент повинен подати секретареві ЕК:

- зброшуровану дипломну роботу з усіма необхідними підписами;
- комплекс ілюстративних матеріалів, схем, графіків, та інших носіїв візуальної інформації для членів ЕК (якщо є);
- звіт за результатами перевірки в програмі Unicheck;
- електронний варіант дипломної роботи в форматі .doc;
- письмову згоду на розміщення дипломної роботи в базі ЕЛАКРІ;
- відгук керівника;
- рецензію;
- завірену залікову книжку;

Деканат надає зведену відомість про виконання студентами навчального плану і отримані ними оцінки.

За умови принципових недоліків, суттєвих відхилень від мети і завдань роботи, невідповідності тексту роботи структурі, дипломна робота до захисту не допускається. Рішення про це приймається на засіданні кафедри, витяг з протоколу якого разом зі службовою завідувача кафедри подаються декану факультету для підготовки матеріалів до наказу ректора про відрахування студента.

1.5 Захист дипломної роботи

Публічний захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні ЕК. На захисті можуть бути присутні науковий керівник, рецензенти, члени кафедри, представники організацій та установ, де планується працевлаштування випускників кафедри.

Для публічного виступу студенту надається 7-10 хвилин. Під час

доповіді він може роздати членам ЕК презентаційні матеріали (якщо є потреба в цьому): таблиці, схеми, графіки, діаграми, плакати тощо. Вказані матеріали обов'язково узгоджуються з науковим керівником.

Під час захисту дипломної роботи студент повинен:

- стисло обґрунтувати вибір теми, її актуальність, мету і завдання;
- розкрити теоретичну та практичну значущість дослідження;
- чітко сформулювати основні висновки та рекомендації;
- показати ґрунтовні знання першоджерел та наукової літератури з обраної проблеми, всебічне володіння матеріалом дослідження;
- продемонструвати здатність самостійно аналізувати й узагальнювати результати дослідження.

Студент зобов'язаний відповісти на запитання голови, членів ЕК. Після виступу студента заслуховують відгук наукового керівника, оцінку роботи рецензентом, надається слово бажаним висловити свою думку щодо рівня проведеного дослідження студентом.

Хід захисту фіксується у протоколі ЕК. Оцінка обговорюється на закритому засіданні та оголошується головою ЕК у присутності членів комісії, усієї групи студентів-дипломників.

Студенту, який успішно захистив дипломну роботу, за рішенням ЕК присвоюється кваліфікація «соціолог», видається диплом про вищу освіту та додаток до диплому.

За умови, що студент захистив дипломну роботу з оцінкою «відмінно», та склав на «відмінно» 75% обов'язкових і вибіркових дисциплін навчального плану, а з інших дисциплін – з оцінкою «добре», йому буде видано диплом з відзнакою.

У разі, якщо при захисті дипломної роботи студент отримав незадовільну оцінку, або був недопущений до захисту рішенням кафедри, він може отримати допуск до повторного захисту дипломної роботи протягом трьох років після закінчення університету. Студентам, які не захищали атестаційну роботу з поважної причини (документально підтвердженої), термін захисту може бути продовжений деканом факультету до наступного терміну роботи ЕК, але не більше, ніж на один рік.

1.6 Зразок тематики дипломних робіт за спеціальністю 054 «Соціологія»

1.	Опитування громадської думки як технологія передвиборчої кампанії політичної партії
2.	Формування патріотизму молоді як цінності в умовах сучасних глобалізаційних викликів
3.	Маніпулятивні технології впливу на масову свідомість (на прикладі політичних ток-шоу)
4.	Віртуалізація соціальних відносин в контексті глобалізаційних тенденцій

5.	Сучасний стан академічної мобільності студентської молоді (на прикладі КПІ імені Ігоря Сікорського)
6.	Особливості електоральної поведінки населення України (на прикладі позачергових парламентських виборів 2014 р)
7.	Соціальний портрет сучасного споживача в Україні
8.	Соціальне підприємництво як вид соціальних інновацій
9.	Соціально орієнтований Інтернет: проблеми довіри в комунікації
10.	Ефективність соціальної реклами в сучасному інформаційному суспільстві: світовий досвід та українські реалії
11.	Благодійність як соціальний феномен в умовах сучасної України
12.	Модель соціальної політики: український та зарубіжний досвід
13.	Соціальні мережі як спосіб комунікації сучасної молоді
14.	Рольова модель сучасної української сім'ї
15.	Материнство як соціальна цінність та чинник відчуження жінки
16.	Історичні зміни інституту сім'ї та перспективи його розвитку в ХХІ ст.
17.	Специфіка шлюбної міграції та шлюбних технологій: український та зарубіжний досвід.
18.	Інтелектуальний капітал інноваційного розвитку України
19.	Соціальні аспекти впровадження інноваційно-освітніх технологій в сучасних ВНЗ України
20.	Становлення креативного класу в Україні на прикладі сфери ІТ
21.	Взаємодія університету та церкви в модерному соціумі (на прикладі НТУУ «КПІ»)
22.	Місце та роль інституту сім'ї у формуванні системи суспільних цінностей
23.	Гендерні відносини в сім'ї в умовах розвитку інформаційного суспільства
24.	Адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб в сучасній Україні
25.	Гендерні особливості професійної кар'єри за сучасних умов розвитку ринку праці
26.	Гендерні стереотипи та їх вплив на електоральну поведінку населення України
27.	Особливості молодіжної моди в сучасному суспільстві споживання (на прикладі телевізійної реклами в Україні)
28.	Вплив ЗМІ на формування особливостей стилю життя сучасного українського студентства
29.	Соціальні наслідки інтернет-залежності студентської молоді в сучасній Україні
30.	Уявлення студентської молоді щодо працевлаштування в сучасній Україні (регіональний аспект)
31.	Соціальна реклама як метод профілактики підліткового тютюнопаління в Україні

32.	Особливості формування установок студентів українських ВНЗ щодо інтелектуальної міграції
33.	Економічна активність молоді: сучасний стан і тенденції розвитку
34.	Репрезентація стратегій реабілітації учасників АТО в українських інтернет-ЗМІ

1.7 Критерії оцінювання дипломних робіт бакалавра

Атестаційна дипломна робота як засіб діагностики результатів навчання студентів за спеціальністю 054 «Соціологія» має відповідати визначеній системі характеристик. Підґрунтям формування системи характеристик мають бути основні компетентності випускника. Оцінювання дипломних робіт проводиться за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням балів до національної оцінки та оцінки ECTS.

Перша частина цього оцінювання враховує відповідність дипломної роботи до вимог щодо атестаційних робіт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія» та вимог освітньої програми спеціальності щодо формування компетентності студента. Виконання дипломної роботи оцінюється в 70 балів (**додаток 16**).

Друга частина системи оцінювання стосується доповіді студента в процесі захисту ним основних положень дипломної роботи. В цьому плані критеріальна характеристика поданої роботи має визначити, наскільки студент чітко і повно розкрив мету роботи, шляхи її досягнення, глибоко аргументує прийняті рішення, демонструє вміння використовувати презентаційні матеріали, в змозі професійно відстоювати власну точку зору, а також те, як він володіє професійними знаннями на сучасному рівні. За захист поданої роботи студент отримує 30 балів (**додаток 16**).

Система оцінювання включає шість рівнів («відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно») традиційних оцінок. Кожному рівню відповідають певні оцінні бали: «відмінно» - 95-100 балів, «дуже добре» - 85-94 бали, «добре» - 75-84 бали, «задовільно» - 65-74 бали «достатньо» - 60-64 бали, «незадовільно» - менше 60. За всіма характеристиками сума мінімальних позитивних балів має бути не меншою, ніж 60 балів. Таблиця переведення суми балів до оцінок наведена в **додатку 17 та 20**. Оцінка виконання та захисту дипломної роботи проводиться екзаменаційною комісією. Також при оцінюванні роботи враховуються зазначені у відгуках наукового керівника та рецензента зауваження і пропозиції.

Дипломна робота з ознаками плагіату рішенням кафедри до захисту не допускається. Захист нової роботи (на іншу тему) можливий не раніше, ніж через рік.

Студент, який не подав у затверджений строк до ЕК дипломну роботу, має право на повторну атестацію в наступний термін роботи екзаменаційної комісії протягом трьох років після закінчення університету. У випадку, коли захист дипломної роботи визнається незадовільним, ЕК встановлює, чи

може студент подавати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він повинен підготувати дипломну роботу за новою темою.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

2.1 Підготовка магістерських дисертацій

Магістерська дисертація є завершальним етапом вищої професійної освіти, тому вона повинна забезпечувати не тільки закріплення академічної культури, але й необхідну сукупність методологічних знань та методичних навичок у обраній галузі професійної діяльності. Основна увага приділяється оволодінню вміннями та навичками науково-дослідної роботи (організації та проведенню соціологічного дослідження, інтерпретації та аналізу результатів з використанням сучасних інформаційних технологій).

Магістерська дисертація є кваліфікаційною роботою з певної спеціальності, її зміст має розкрити наявність у автора компетентностей, які зазначені у відповідній освітній програмі та бути пов'язаним з вирішенням конкретних наукових або прикладних задач, що обумовлені специфікою відповідної спеціальності та спеціалізації. (Головенкін, Угольников 2018, 46).

Метою магістерської дисертації є систематизація та поглиблення знань про процес наукового дослідження, оформлення і використання його результатів, розвинення умінь науково-дослідної діяльності.

В процесі підготовки та захисту магістерської дисертації студенти мають продемонструвати:

Знання:

- методології наукового дослідження;
- загальнонаукових та емпіричних методів наукових досліджень;
- змісту процесу та основних етапів наукового дослідження;
- вимог до оформлення результатів наукового дослідження.

Уміння:

- проводити системний аналіз проблеми та розв'язувати її на підставі відомих підходів, пропонувати нові шляхи до вирішення проблеми;
- обґрунтовано вибирати та застосовувати загальнонаукові та емпіричні методи в процесі наукового дослідження;
- застосовувати сучасні методи експериментальних досліджень у конкретній галузі знань, методи планування експерименту та оброблення його результатів;
- науково аналізувати отримані результати і розробляти висновки та положення, уміння аргументовано їх захищати;
- оцінювати можливості використання отриманих результатів у науковій та практичній діяльності
- здійснювати систематизацію та оформлення результатів дослідження;
- володіти сучасними інформаційними технологіями.

Написання магістерської дисертації передбачає ряд послідовних етапів.

Підготовчий етап починається з вибору теми дослідження та

наукового керівника, як правило, з професорсько-викладацького складу випускової кафедри. Список наукових керівників затверджується на засіданні кафедри. Орієнтовна тематика магістерських дисертацій за напрямом 054 «Соціологія» пропонується кафедрою, але студент може запропонувати власну проблематику дослідження, попередньо узгодивши її з науковим керівником. У назві не бажано використовувати ускладнення чи узагальнюючу термінологію та використовувати такі слова, як «дослідження...», «аналіз...», «вивчення...», «питання...», «проблеми...».

Перед остаточним визначенням теми магістерської дисертації студенту бажано здійснити критичний **огляд наявної літератури за темою дослідження**. Для складання попереднього списку літератури необхідно переглянути каталоги, збірки наукових праць, періодичні видання. Журнали краще починати переглядати з останнього номера за рік, в якому поданий перелік усіх надрукованих за рік статей та публікацій. Для формування нормативно-правової бази дослідження корисним є використання серверу Верховної Ради, на якому оперативно представляються усі законодавчі акти та зміни до них. Працюючи над джерельною базою варто не просто накопичувати матеріал, а обмірковувати наукову інформацію, виробляти власні ідеї, концепції та підходи або використовувати їх для порівняння чи протиставлення. Під час роботи з літературою не рекомендується використовувати навчальні посібники та підручники. До вибору тем існують наступні вимоги:

- тема має відповідати схильностям конкретного студента, його політичній та духовній культурі;
- основні тексти мають бути досяжними (доступними фізично) для конкретного студента та відповідати його інтелектуальному рівню (бути зрозумілими);
- обрана методологія повинна реально відповідати можливостям конкретного студента (Эко 2003, 17).

Обравши тему магістерської дисертації, студент подає на ім'я завідувача кафедри соціології заяву із зазначенням обраної теми та наукового керівника. Вибір теми та наукового керівника повинен бути здійсненим на початку першого року навчання, але не пізніше, ніж до 1 жовтня. Студент, за погодженням з науковим керівником і кафедрою може змінити формулювання теми, але не пізніше, ніж за три місяці до визначеного терміну подання завершеної роботи. Списки студентів із зазначеними темами робіт та науковими керівниками затверджуються рішенням Вченої ради факультету. За два місяці до захисту видається відповідний НАКАЗ ректора університету.

Останнім кроком підготовчого етапу є складання індивідуального навчального плану роботи магістра (**додаток 6**). Студент, узгоджуючи свої дії з науковим керівником, розробляє структуру наукової роботи із зазначенням напрямків дослідження відповідно до обраної теми та графік її виконання на першій рік навчання. Індивідуальний план, підписаний магістрантом та науковим керівником, затверджується завідувачим випускаючої кафедри (не пізніше 1 листопада на перший рік навчання, та до 15 вересня на другий

рік навчання). Він роздруковується в двох примірниках, один з яких зберігається на кафедрі, а інший знаходиться у студента.

Основний етап роботи над магістерською дисертацією починається з вересня другого року навчання, коли магістранти проходять тритижневу **науково-дослідницьку практику**. Завдання до магістерської дисертації видається магістранту не пізніше одного тижня після початку періоду безпосередньої підготовки магістерської дисертації (умовне позначення у графіку навчального процесу – «Д») та затверджується завідувачем кафедри. (додаток 4)

Наступним кроком основного етапу є **написання тексту та оформлення магістерської дисертації** відповідно до встановлених вимог. В процесі підготовки магістерської дисертації студенти мають право на отримання консультації з окремих розділів. Консультантами можуть виступати професори, доценти, науковці, викладачі університету та інших учбових закладів освіти III - IV рівня акредитації, висококваліфіковані фахівці центральних та місцевих державних органів, спеціалісти в галузі соціологічних досліджень. Консультанти перевіряють відповідний розділ виконаної студентом роботи і підписують його.

З метою підвищення якості наукових робіт та їх допуску до захисту проводиться процедура попереднього захисту, де комісією надаються рекомендації щодо їх вдосконалення. Комісія попереднього захисту може запропонувати доопрацювати дисертацію або рекомендувати кафедрі не допускати роботу до захисту, якщо вона не відповідає встановленим вимогам. За умови допуску до захисту студент оформлює реферат, в якому стисло розкривається основний зміст роботи. Виконана магістерська дисертація у не зброшурованому вигляді подається науковому керівнику для написання відгуку.

На **заключному етапі** магістр отримує відгук наукового керівника (додаток 9) з характеристикою діяльності студента під час виконання магістерської дисертації.

Наказом декана факультету за поданням завідуючого кафедрою для кожної магістерської дисертації, яка допущена до захисту, призначається рецензент (кандидат або доктор наук), прізвище якого зазначається у виданому студенту на попередньому захисті направленні на рецензію (додаток 11).

Переплетена магістерська дисертація **передається рецензенту**, який у встановлений термін передає студенту рецензію, оформлену за встановленими вимогами (додаток 13 та 14). За тиждень до встановленої дати захисту студент має подати роботу та всі необхідні документи на кафедру.

2.2 Вимоги до оформлення магістерських дисертацій

Структура магістерської дисертації:

вступна частина, що включає:

- титульний аркуш (**додаток 2**);
- завдання на магістерську дисертацію (**додаток 4**);
- реферат (анотація) українською та іноземною мовами;
- зміст;
- перелік скорочень, умовних позначень, термінів;
- вступ;

основна частина включає:

- розділи (глави), які розкривають основний зміст роботи відповідно до переліку питань, наданих у завданні;
- кожний розділ (глава) має закінчуватися висновками;
- закінчення (загальні висновки);
- перелік посилань.

додатки (за необхідності) (Про затвердження Вимог до оформлення дисертації. Наказ Міністерства освіти і науки України 2017).

Магістерська дисертація відкривається титульним аркушем, що оформлюється відповідним чином (**додаток 2**). У відповідності до теми дослідження на титульному аркуші також зазначається **бібліографічний код УДК** (The UDC Summary (UDCS)). На наступній сторінці підшиваються Завдання, видані студенту та заповнені ним власноруч (**додаток 4**). Потім іде Зміст магістерської дисертації (**додаток 5**), який містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів та підрозділів, зокрема вступу, загальних висновків, списку використаних джерел. Заголовки змісту повинні бути ідентичними заголовкам та підзаголовкам у тексті, тобто їх не можна скорочувати та редагувати.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів

Якщо в дисертації вживається специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік може бути поданий в дисертації у вигляді окремого списку.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх розшифрування.

Якщо в дисертації спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

Нумерація сторінок магістерської дисертації починається зі Вступу, що розміщується на 3 сторінці.

Кожна структурна частина (Зміст, Вступ, Розділи, Висновки, Список використаних джерел, Додатки) починається з нової сторінки, крім

підрозділів роботи. Від основного тексту їх відокремлюють двома інтервалами.

Текст магістерської дисертації друкується через 1,5 інтервали на сторінці стандартного аркушу А4. Шрифт Times New Roman. Розмір шрифту «14».

На аркуші роблять поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Абзацні відступи дорівнюють 5 знакам.

Окремі слова та формули, які вписуються до друкованого тексту, мають бути чорного кольору і близької до основного тексту густоти.

Назви структурних елементів роботи «ВСТУП», «ЗМІСТ», «ВИСНОВКИ», «РЕКОМЕНДАЦІЇ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують.

Розділи і підрозділи роботи мають заголовки. Заголовки структурних елементів і розділів необхідно розміщувати посередині рядка та друкувати великими прописними літерами без крапки в кінці жирним шрифтом. Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів необхідно починати з абзацу (5 знаків). Назва підрозділів друкується маленькими літерами жирним шрифтом. Відстань між заголовком і наступним або попереднім текстом має бути не менше двох рядків. Не можна розміщувати заголовок у нижній частині сторінки, якщо після нього залишається тільки один рядок тексту.

Розділи, підрозділи, пункти та підпункти нумеруються арабськими цифрами. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, розділених крапкою, наприклад: 1.1, 1.2, і т.д. Номер пункту складається з номера розділу, номера підрозділу (якщо він є) і порядкового номера пункту, розділених крапками, наприклад: 1.1.1 і т.п.

Сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами у правому верхньому кутку сторінок із збереженням наскрізної нумерації всього тексту. Титульний аркуш також включається до нумерації, але номер сторінки не ставлять. Лист Завдання не нумерується.

Загальний обсяг магістерської дисертації має бути в межах 80-100 сторінок. До цього обсягу не включають список використаних джерел та додатки.

Ілюстрації (діаграми, малюнки, схеми тощо) необхідно розміщувати безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються вперше або на наступному аркуші. У тому місці де викладається тема пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві варто вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках (рис. 3.1), тобто перший рисунок третього розділу, або зворот типу: «... як це видно з рис. 3.1», чи «... як це показано на рис. 3.1». На всі ілюстрації (як власні, так і запозичені) в роботі мають бути посилання. Всі ілюстрації, які виносяться на захист, необхідно навести в основній частині магістерської дисертації або у додатках, якщо через великий обсяг або форму подання їх не можна включити до основної частини.

Приклад оформлення ілюстрації

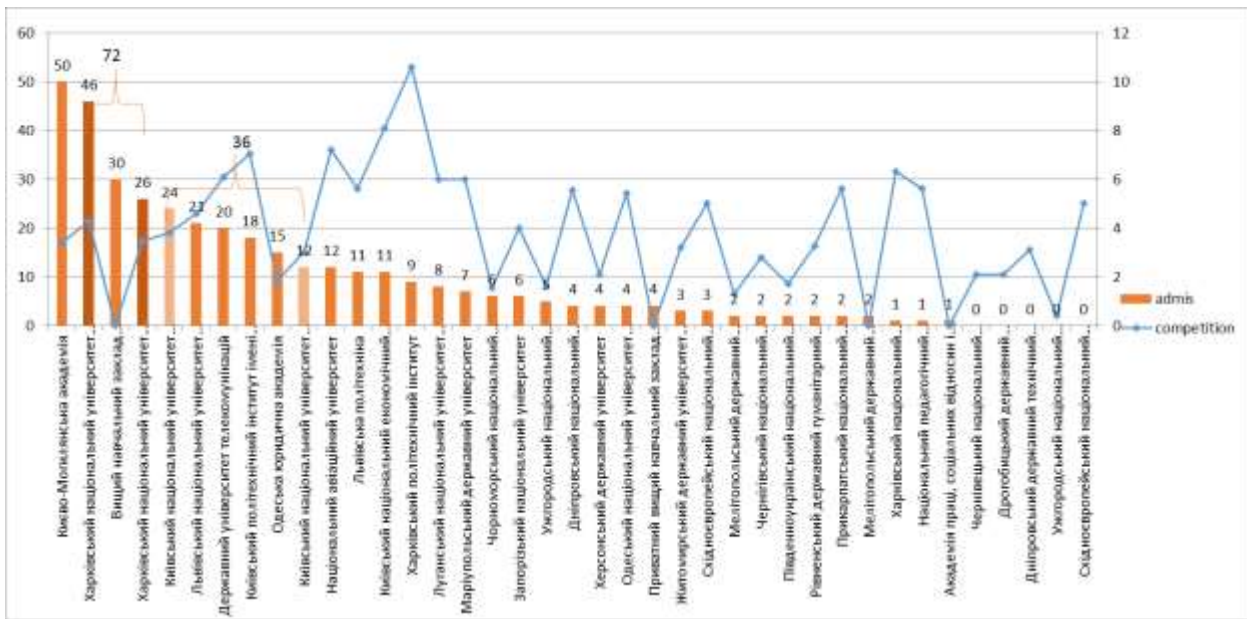

Рис. 3.1 Кількість зарахованих та конкурс на бюджетне місце за спеціальністю «Соціологія» серед ЗВО

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Таблицю слід розміщувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. Слово «Таблиця» та її порядковий номер в тексті розміщують справа над таблицею. Кожна таблиця повинна мати назву (наводять жирним шрифтом), яку розміщують над таблицею симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери.

Приклад побудови таблиці

Таблиця 3.1.

Думка щодо того, за яким напрямком зовнішньої політики має йти Україна в динаміці, %

	Лют. 2015	Вер. 2015	Груд. 2015	Лют. 2016	Трав. 2016	Вер. 2016	Груд. 2016	Лют. 2017
приєднання до Європейського Союзу	48.9	46.0	52.5	49.3	47.7	45.7	46.5	46.7
приєднання до Митного союзу Росії, Білорусі, Казахстану, Киргизії і Вірменії	10.5	14.6	12.6	13.3	13.5	12.9	17.0	14.3
або неприєднання ані до Європейського Союзу, ані до Митного	27.6	28.3	22.3	24.7	26.4	30.3	26.2	27.9
Важко сказати	13.0	11.1	12.6	12.7	12.4	11.1	10.4	11.1
РАЗОМ	100	100	100	100	100	100	100	100

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці на наступну сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною.

Невід'ємною частиною магістерської дисертації є **посилання на джерела (цитування)** для ілюстрації тези дослідника, підтвердження того чи іншого припущення, заперечення певного аргументу чи для критичного аналізу цитованого твору. Варто зазначити, що використання цитат стосується не тільки фрагментів наукових джерел, а й інших джерел інформації – фотографій, відеозаписів, звукозаписів, даних у графічній формі тощо. Виділяють такі способи цитування: 1) **парафраз** (непряме цитування, переказ, виклад думок інших авторів своїми словами) лапками не виділяється; 2) **цитата всередині рядка** (розміром до трьох рядків тексту) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання.; 3) **блокова цитата** (складається з трьох і більше рядків тексту) як правило, лапками не виділяється. Кожен із цих способів включення запозичень до свого тексту необхідно супроводжувати бібліографічним посиланням на джерело. Відсутність такого посилання вважається плагіатом.

В 2017 р. Міністерство освіти і науки в Наказі про «Затвердження Вимог до оформлення дисертації» надало рекомендований перелік стилів оформлення списку наукових публікацій. До цього рекомендованого переліку включено 11 міжнародних стилів, які відображають всі галузі наукових досліджень: MLA (Modern Language Association) style, APA (American Psychological Association) style, Chicago/Turabian style, Harvard style, ACS (American Chemical Society) style, AIP (American Institute of Physics) style, IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style, Vancouver style, OSCOLA. (Про затвердження Вимог до оформлення дисертації, 2017).

Одним із найбільш зручних у використанні для соціальних наук є стиль APA (англ. American Psychological Association (APA) Style) – широко поширена в суспільних науках методика оформлення академічних робіт, розроблена Американською асоціацією психологів. APA Style передбачає використання посилань у тексті роботи щоразу, коли ви цитуєте джерело, будь то парафраз, цитата всередині рядка чи блокова цитата. Внутрішньотекстове посилання містить інформацію про автора праці (редактора/укладача/назву цитованого джерела, якщо автор відсутній), що цитується, рік видання та сторінковий інтервал (номери сторінок, з яких наводиться цитата). Сторінковий інтервал дозволяється не вказувати, якщо ви не наводите цитату, а висловлюєте якусь ідею чи посилаетесь на роботу в цілому.

Парафраз не береться в лапки. Прізвище(а) автора(ів) може з'явитися:

1) якщо в реченні зазначається прізвище автора, тоді після прізвища у круглих дужках необхідно вказати рік видання;

2) якщо в реченні наводиться цитата без зазначення авторства, тоді у круглих дужках необхідно вказати прізвище автора та рік видання без розділових знаків.

Наприклад:

- 1) За Тимошиком (2004) у редакційно-видавничому процесі існує кілька етапів редагування.
- 2) У редакційно-видавничому процесі існує кілька етапів редагування (Тимошик, 2004).

Цитата всередині рядка (розміром до трьох рядків тексту). Береться в лапки. Прізвище(а) автора(ів) може з'явитися:

- 1) якщо в реченні зазначається прізвище автора, тоді після прізвища у круглих дужках необхідно вказати дату публікації та сторінковий інтервал;
- 2) якщо в реченні наводиться цитата без зазначення авторства, тоді у круглих дужках необхідно вказати прізвище автора, дату публікації та сторінковий інтервал.

Наприклад:

- 1) Here we empirically demonstrate that workers' and regulatory agents' understandings of discrimination and legality emerge not only in the shadow of the law but also, as Albiston (2005, p. 99) suggests, in the "shadow of organizations."
- 2) Романтична поезія характеризується "спонтанним переливом сильних почуттів" (Вордсворт, 2006, с. 263).

Блокова цитата (складається з трьох і більше рядків тексту). Подається в тексті з нового рядка через одинарний міжрядковий інтервал з абзацним відступом зліва для всієї цитати, не береться в лапки. Перед блоковою цитатою та після неї йде один рядок відступу. (Боженко, Корян та Федорець, 2016, с. 94)

Наприклад:

Комплексність науки управління відображається в її змісті, в якому можна виділити соціально-правовий аспект:

Соціально-правовий аспект передбачає визначення цілей, які стоять перед системами управління, напрямків та завдань управлінської діяльності. Важлива роль тут належить праву, оскільки останнє значною мірою регулює управлінські відносини. В даному разі право виступає засобом, інструментом, який забезпечує реалізацію в управлінні законів. Науку управління та правові науки зближує те, що вони вивчають діючі в суспільстві регулятивні механізми, але є далеко не тотожними науковими дисциплінами (Кравченко, 1999, с. 19).

Варто акцентувати увагу, що у переліку посилань не допускаються посилання на джерела, що не мають наукової цінності (сайти рефератів та інші накопичувачі документів), посилання на сторінки Вікіпедії та схожі ресурси, у яких відсутній процес наукового рецензування, файлообмінники (та інші схожі ресурси).

2.3 Вимоги до змісту структурних елементів роботи

Вступ є найбільш відповідальною частиною магістерської дисертації, тому що саме в ньому мають бути віддзеркалені усі фундаментальні положення роботи. Фахівці рекомендують остаточно формувати усі положення вступу наприкінці роботи над дисертацією, після написання основної частини.

Вступ містить наступні елементи:

Основні структурні елементи вступу:

1. Актуальність теми.
2. Наукова розробленість проблеми дослідження.
3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
4. Мета і завдання дослідження.
5. Об'єкт і предмет дослідження.
6. Методи дослідження.
7. Наукова новизна одержаних результатів.
8. Практичне значення одержаних результатів.
9. Апробація результатів дисертації
10. Структура магістерської роботи.

Актуальність теми. Цей структурний елемент містить обґрунтування стану досліджуваної проблеми, її значення в сучасності, доцільності та корисності проведення наукового дослідження.

Наукова розробленість проблеми дослідження. Стислий аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури за темою дослідження повинен продемонструвати ступінь наукової розробленості проблеми. Студенту необхідно показати, яку частку у науковому знанні своєї галузі він збирається заповнити своїм дослідженням.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Висвітлення зв'язку вибраного напрямку досліджень з планами науково-дослідних робіт кафедри, а також з галузевими та (або) державними планами та програмами. Обов'язково зазначають номери державної реєстрації науково-дослідних робіт, а також і роль автора у виконанні цих науково-дослідних робіт.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження формулюється у вигляді відповіді на запитання: «Для чого проводиться дослідження?». Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Мета – це запланований результат дослідження. Виконуючи наукову роботу слід пам'ятати, що метою будь-якої наукової праці є виявлення нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або ж уточнення відомих раниш, але недостатньо досліджених. Отримати заплановані результати, поступово досягти поставленої мети можна шляхом її деталізації у вигляді певної програми

цілеспрямованих дій – завдань дослідження. Завдання дослідження формулюються в двох варіантах:

1) у вигляді самостійно закінчених етапів дослідження;

2) як послідовне вирішення окремих проблем наукового дослідження по відношенню до загальної проблеми всієї магістерської дисертації. Формулювати і конкретизувати завдання слід дуже ретельно, оскільки опис їх вирішення становить зміст підрозділів кожного з розділу дисертації (Про затвердження Вимог до оформлення дисертації, 2017).

Приклад 1: для теми дослідження «Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України» мета і завдання магістерської дисертації можуть бути сформульовані наступним чином:

Мета дисертації – визначити причинно-наслідкові механізми маргіналізації нового лівого руху в Україні в контексті суспільства, що трансформується. Відповідно до поставленої мети було виділено такі **завдання дослідження**:

- концептуалізувати поняття «суспільний рух» та «новий лівий рух» у контексті сучасних соціологічних теорій суспільних рухів;
- визначити основні проблематичні аспекти аналізу взаємовпливу соціально-структурних, ідеологічних та соціально-психологічних чинників у головних парадигмах соціології суспільних рухів;
- експлікувати теоретико-методологічні засади реляційного аналізу суспільних рухів;
- визначити динаміку організаційних, ідеологічних та стратегічних аспектів глобального нового лівого руху;
- визначити головні особливості макроструктурного та ідеологічного контекстів розвитку нового лівого руху в українському суспільстві, що трансформується;
- визначити причинно-наслідкові механізми формування нового лівого руху в українському суспільстві, що трансформується;
- описати соціально-демографічні характеристики активістів нового лівого руху в Україні та особливості його протестної активності;
- визначити причинно-наслідкові механізми маргіналізації нового лівого руху у взаємодії нових лівих з соціально-економічними протестами в Україні.

Приклад 2: для теми дослідження «Чинники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства» мета і завдання магістерської дисертації можуть бути сформульовані наступним чином:

Мета дослідження — здійснити узагальнення теоретичних підходів стосовно детермінації довіри і на його основі виявити чинники, що зумовлюють довіру в економічних відносинах сучасного українського суспільства. Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- визначити структурні та суб'єкт-об'єктні характеристики можливого соціального ареалу довіри в економічних відносинах суспільства;
- уточнити соціальні функції довіри в економічних відносинах суспільства;
- оцінити міру довіри у межах економіки сучасної України як передумови її модернізації і розвитку;
- узагальнити теоретичні підходи стосовно зумовлювання довіри;
- висунути та обґрунтувати гіпотези про імовірні чинники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства;
- окреслити методичні засади вимірювання довіри та моделювання її зумовлювання;
- виявити специфічні чинники довіри державним регуляторам економіки та основним суб'єктам соціально-трудова і фінансових відносин;
- з'ясувати загальні чинники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства.

Об'єкт дослідження – це певна соціальна група, процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта, як та його частина, що буде безпосередньо досліджуватися. Визначення предмета дослідження практично є конкретизацією наукової проблеми, що впливає із завдань дослідження. Він має бути прийнятним для пізнання і підлягати опису. В самому ж науковому дослідженні має бути сказано про предмет щось нове, або мають бути переосмислені вже кимось висловлені ідеї.

Приклад 1: Тема магістерської дисертації «Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України».

Об'єкт дослідження – нові ліві як суспільний рух українського суспільства, що трансформується.

Предмет дослідження – причинно-наслідкові механізми формування та маргіналізації нових лівих як суспільного руху в українському суспільстві, що трансформується.

Приклад 2: Тема магістерської дисертації: «Чинники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства».

Об'єкт дослідження – довіра в економічних відносинах сучасного українського суспільства.

Предмет дослідження – чинники зумовлювання довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства.

Методи дослідження. У методах дослідження автором магістерської дисертації наводиться перелік методів та підходів, що використовувалися для досягнення поставленої мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Дослідження можуть базуватися на використанні низки загальнонаукових (філософських, політологічних і соціологічних) та специфічних методів, принципів і підходів. До принципів дослідження належать: історичний, термінологічний, функціональний, системний та ін.

Приклад 1: для теми дослідження «Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України».

Методи дослідження. Для вирішення поставленої мети та завдань у роботі використано низку методів загальнонаукового та специфічно соціологічного характеру: порівняльного аналізу і синтезу (для концептуалізації понять «суспільний рух» і «новий лівий рух» та для визначення проблематичних аспектів головних парадигм соціології суспільних рухів), типологізації (для класифікації головних стратегічних моделей глобального та українського нового лівого рухів), порівняльно-історичного методу (для пояснення чинників еволюції глобального нового лівого руху), методу аналізу протестних подій (для визначення особливостей мобілізаційного потенціалу соціально-економічних протестів в Україні та протестної активності українських нових лівих), реляційного аналізу причинно-наслідкових механізмів формування та маргіналізації нового лівого руху в Україні на основі глибинних інтерв'ю з активістами нового лівого руху, включеного спостереження під час протестних акцій, зборів та інших публічних заходів та дискурс-аналізу публікацій і документів нових лівих організацій і ініціатив.

Приклад 2: для теми дослідження «**Чиники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства**».

Методи дослідження. У дисертації для розв'язання поставлених завдань використано низку різних методів: аналіз (при визначенні суб'єктів та об'єктів соціальної довіри в економічних відносинах, уточненні її функцій, поясненні виявлених тенденцій зумовлювання довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства), синтез (при визначенні феномену довіри, узагальненні чинників зумовлювання довіри, підсумковому розгляді загальних чинників довіри), систематизація (при групуванні сукупності імовірних чинників довіри, висуванні гіпотез про них та операціоналізації основних понять), порівняння (виявлення мінливості рівнів довіри різним соціальним об'єктам в економічних відносинах, встановлення відмінностей у вияві впливу на неї різних чинників), множинна лінійна регресія (при статистичній оцінці мір впливу різних соціальних чинників на довіру в економічних відносинах).

Емпіричною базою дисертаційної роботи є вторинний аналіз даних загальнонаціонального моніторингового дослідження, зокрема опитувань 1992, 1994–2006 та 2008, 2010 та 2012 років у рамках проекту Інституту соціології НАН України «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін» (n = 1800).

Важливими методологічними підвалинами дисертації є праці зарубіжних та вітчизняних соціологів, у яких досліджено зміст понять економічних відносин, довіри та її функцій, чинників зумовлювання довіри. Уточнення соціальних функцій довіри в економічних відносинах суспільства методологічно узасаднене на типологізаціях функцій довіри, запропонованих П. Штомпкою, Г. Заболотною, О. Дворяновим. Узагальнення теоретичних підходів стосовно зумовлювання довіри методологічно уgruntоване на концепції формування культури довіри П. Штомпки та концепції чинників довіри, що її запропонували В. Мішлер (W. Mishler) та Р. Роуз (R. Rose).

Наукова новизна одержаних результатів. Подають короткий виклад нових наукових положень, запропонованих автором особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше одержано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

Приклад 1: для теми дослідження «**Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України**».

Уперше здійснено реляційний аналіз нового лівого руху та визначені причинно-наслідкові механізми його маргіналізації в українському суспільстві, що трансформується.

У дисертації було отримано такі результати, які характеризуються новизною та виносяться на захист:

- на відміну від попередніх оглядів розвитку соціології суспільних рухів уточнені основні проблематичні аспекти існуючих підходів до аналізу ідеологічних, організаційних та емоційних чинників у головних парадигмах соціології суспільних рухів, що полягають в соціально-психологічному та інструменталістському редукціонізмах (в парадигмах колективної поведінки та мобілізації ресурсів) і в неадекватному розв'язку проблеми есенціалізму в парадигмі ідентичності, що долаються реляційним теоретико-методологічним підходом;

- доведено положення про відродження нових лівих у вигляді альтерглобалістського руху, що являє собою суспільний рух, колективна ідентичність якого визначається протиставленням до «старих лівих», які критикуються за 1) олігархізацію та 2) ідейний та практичний відступ від соціалістичних ідей;

- уточнено положення про те, що пострадянська трансформація українського суспільства має неоліберальний характер, що проявляється в масштабній приватизації в інтересах панівної еліти, дерегуляції ринків та скороченні соціальної держави, що призвело до зростання соціальної нерівності;

- адаптуючи методику дослідження «Європейські дані щодо протестів та примусу» («European Protest and Coercion Data»), вперше в українській соціології застосовано метод збору та аналізу протестних подій до поточних протестів на території України та доповнено попередні дослідження протестного потенціалу українського суспільства демонстрацією тенденцій до локалізації та деполітизації соціально-економічних протестних ініціатив;
- вперше визначені та схарактеризовані основні етапи формування нового лівого руху в Україні в залежності від визначального впливу процесів лібералізації та мобілізації/демобілізації соціально-економічних протестів, що відбувалося шляхом механізмів дифузії, поляризації та формування межі, а також соціально-демографічні характеристики активістів нового лівого руху в Україні та особливості його протестної активності;
- вперше ідентифіковано спосіб дій та вплив основних механізмів маргіналізації нового лівого руху в Україні (а саме, самозамикання та інструменталізації) на внутрішню динаміку нових лівих груп та їх наслідки для взаємодії в широких коаліціях всередині протестних ініціатив (демотивація систематичної організаційної та пропагандистської діяльності, стимуляція сектантської конкуренції), визначений їх зв'язок з контркультурною та сектантською стратегічними моделями нового лівого руху.

Приклад 2: для теми дослідження «**Чиники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства**».

Вперше у вітчизняній соціології здійснено теоретичне узагальнення існуючих підходів до зумовлювання довіри в економічних відносинах і на основі його використання виявлено чинники, які зумовлюють довіру громадян України економічним інституціям та контрагентам.

Наукові положення, що виносяться на захист та претендують на новизну:

- набула подальшого розвитку теоретична типологія функцій довіри в економічних відносинах, доповнена за рахунок виокремлення інноваційної функції довіри (сприяння появі та упровадженню інновацій) на підставі аналізу досвіду класичного та сучасного соціологічного теоретизування;
- удосконалено соціологічну концептуалізацію зумовлювання довіри у макросоціальних відносинах шляхом узагальнення теоретичних підходів стосовно детермінант довірчості та виокремлення у межах сукупності останніх груп культурних, структурних, особистісних, інтеракційних та ситуативних чинників довіри в економічних відносинах перехідного суспільства;
- вперше доведено, що чинником недовіри громадян України державним регуляторам економіки (парламенту, уряду, судам, органам місцевої влади, державній податковій інспекції) є свавілля відповідних інституцій державної влади;
- вперше з'ясовано, що чинником недовіри громадян України основним їхнім контрагентам у межах соціально-трудових відносин (керівникам державних підприємств, приватним підприємцям, колегам, профспілкам) є погіршення гарантій зайнятості;
- вперше виявлено вплив на довіру в економічних відносинах сучасної України культури недовіри (цинізму) — узагальненої підозрливості громадян стосовно своїх економічних контрагентів та інституцій, що є негативним історичним набутком, негативною соціальною пам'яттю суспільства;

- вперше встановлено вплив на довіру в економічних відносинах сучасного українського суспільства соціального оптимізму громадян, тобто позитивного сприйняття ними соціального довкілля, опертого на упевненість в наявності у ньому потенційних можливостей втілення особистих економічних домагань, сподівань та надій, що відбиває міру адаптивного потенціалу суспільства за умов глобальних викликів;

- вперше доведено, що довіру в економічних відносинах суспільства неабияк зумовлює сприйняття громадянами загальної економічної ситуації в Україні, тобто поточного стану процесів суспільного виробництва, розподілу, обміну та споживання, зростання рівня і темпів розвитку національної економіки, нарощування економічного потенціалу суспільства, збільшення його національного багатства, що суб'єктивно пов'язуються із певними соціальними інституціями та верствами;

- вперше простежено вплив на довіру громадян більшості їхніх контрагентів в економічних відносинах їхньої статевої, вікової, поселенської та регіональної локалізації у межах соціальної структури суспільства, а також, в окремих випадках, — економічного лібералізму як соціальної орієнтації економічної культури, екстернальності/інтернальності як психологічної особистісної характеристики та ін.

Практичне значення одержаних результатів. У магістерській дисертації, що має теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. А в роботі, що має пикладне значення, - відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації як їх використати. Відзначаючи практичну цінність здобутих результатів, необхідно подати інформацію про ступінь їх готовності до використання або масштабів використання.

Наприклад: для теми дослідження «Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України».

Практична цінність дослідження є в тому, що результати дослідження причинно-наслідкових механізмів маргіналізації нового лівого руху можуть бути використані для розв'язку проблем організації волонтерської діяльності з метою винесення на рівень публічного обговорення маргіналізованих за умов гегемонії неолібералізму соціальних проблем. Адаптована методика збору та аналізу даних протестних подій може бути використана для подальших досліджень суспільних рухів, громадянського суспільства та політичного режиму в Україні.

Апробація результатів дисертації. Вказується, на яких наукових конференціях, семінарах оприлюднені результати досліджень, що включені до дисертації. Публікації (за наявності). Подається бібліографічний опис опублікованих праць магістранта за темою дисертаційного дослідження.

Структура магістерської роботи. Тут вказується безпосередня структура магістерської дисертації із зазначенням кількості найменувань джерел у списку використаної літератури (не менше 80) та кількості сторінок повного обсягу роботи (без додатків).

Наприклад: Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається із вступу, чотирьох розділів, восьми підрозділів, висновків та рекомендацій, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 110 сторінок, з них основного тексту – 95 сторінок. Список використаних джерел містить 115 найменувань.

Основна частина магістерської дисертації. Перший розділ є теоретико-методологічною основою дослідження, в ньому студент розробляє теоретичну модель пошуку шляхів розв'язання проблеми. Ця модель використовується для аналізу відповідної інформації в аналітичній частині, дослідницького пошуку та обґрунтування рекомендацій, пропозицій і висновків у дослідницькій (проектній) частині. Даний розділ присвячений огляду наявної літератури та джерел за проблематикою роботи, а також аналізу теоретико-методологічних аспектів позицій сучасних дослідників. В огляді літератури мають бути стисло, критично розглянуті основні етапи розвитку наукової думки за обраною проблемою та зазначені ті питання, що залишились невирішеними.

Розділ закінчується коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20% обсягу основної частини роботи.

Другий розділ (аналітичний). Його зміст і структура визначаються темою і спрямовані на поглиблене вивчення певного явища, процесу, об'єкта його сутнісних характеристик, ознак, особливостей, на виявлення напрямів та перспектив можливого розвитку об'єкта і предмета дослідження. Форма подання аналітичного матеріалу може бути довільною (словесна, графічна, таблична, блок-схем тощо), але обов'язково повинна співвідноситись з моделлю, відображеною у теоретичній частині. Для робіт, що мають суто теоретичний характер це розділ має містити детальний аналіз здобутків, наукового доробку певного дослідника або розгляд однієї з галузевих соціологічних теорій та пошук міждисциплінарних зв'язків з вже існуючими напрямами досліджень в межах соціології чи іншими гуманітарними дисциплінами.

Аналітична складова є обов'язковою для всіх магістерських робіт. Вона має завершуватися висновками, де у стислій формі наводяться результати проведеного аналізу і формулюються напрями подальшого соціологічного дослідження. Для робіт, що мають практичну спрямованість, обов'язковою умовою є зазначення обраного методу дослідження та обґрунтування доцільності його застосування. Для робіт, що мають теоретичний характер, передбачається зазначення напрямів практичного застосування наукового доробку певного дослідника, який інноваційний потенціал він несе у собі.

В **третьому (практичному) розділі** зазначаються результати власних досліджень автора (контент-аналіз, анкетування, глибинне інтерв'ю, історико-соціологічний та теоретичний аналіз соціологічних ідей) з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення проблеми, оцінюючи повноту вирішення поставлених завдань, порівняння одержаних результатів (характеристик, параметрів) дослідження з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць. Дається оцінка евристичності та релевантності нових ідей та положень в дослідницьких програмах сучасної світової та вітчизняної соціології потребам соціетального розвитку та трансформації України. Для робіт, що мають теоретичний характер, передбачається зазначення шляхів вдосконалення дослідження

соціальних явищ, процесів, соціальних груп в межах певної галузі.

Між структурними частинами роботи повинний прослідковуватися чіткий логічний зв'язок, тобто розділи мають бути пов'язані між собою і починатися з короткого опису питань, що розкриваються в даному розділі у їхньому взаємозв'язку з попередніми і наступними розділами.

Наприкінці кожного розділу обов'язково формулюють висновки із стислим викладенням наукових і практичних результатів тієї частини дослідження, що була розглянута у розділі. У висновках до розділів не слід переказувати те що було зроблено в самому розділі, а сформулювати те, що з цього випливає.

В цілому виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором. В кінці розділу викладений у ньому матеріал підсумовується у вигляді коротких висновків. Вони є складовою частиною розділу і не повинні відокремлюватися від основного тексту заголовком та починатися з окремої сторінки.

Висновки та рекомендації. У завершальній частині магістерської дисертації необхідно у відповідності до положень, що виносяться на захист і поставлених завдань, структури роботи стисло сформулювати основні думки за результатами дослідження, навести коротку характеристику оцінки стану проблеми, викласти основні результати власного дослідження, на основі якісних та кількісних показників дати рекомендації та визначити напрями вирішення проблем.

Список використаних джерел. Список літератури укладається в алфавітному порядку прізвищ авторів або назв книг. (Рекомендації до оформлення бібліографічного опису наведено в **додатку 13**).

Літературні джерела іноземною мовою подаються наприкінці загального списку, після них називають Інтернет джерела (якщо є).

Якщо в роботі використані архівні джерела, та правові документи їх виділяють в окрему групу і починають ними список літератури.

Додатки (при необхідності). *Додатки* оформлюють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, після списку літератури, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожен із додатків починають з нової сторінки, їм дають заголовки, надруковані угорі малими літерами з першої великої симетрично стосовно тексту сторінки. В правому верхньому кутку над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г', Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, «Додаток А», «Додаток Б» і т.д. Єдиний додаток позначається як Додаток А.

До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дипломної роботи:

- додаткові ілюстрації або таблиці;
- програми соціологічних досліджень;
- копії документів, окремі витяги із положень (інструкцій) тощо.

2.4 Автореферат

Написання реферату - заключний етап виконання магістерської роботи перед поданням її до захисту. Призначення реферату - ознайомлення членів ЕК та присутніх на захисті наукових працівників з методикою дослідження, фактичними результатами і основними висновками роботи. Реферат друкують державною мовою. Реферат має стисло, але досить ґрунтовно розкривати основний зміст роботи, в ньому не повинно бути надмірних подробиць, а також інформації, якої нема в роботі. У ньому викладають основні ідеї та висновки магістерського дослідження, внесок автора у проведенне дослідження, ступінь новизни і практичну значущість результатів дослідження.

Структура автореферату

Структурно автореферат складається із загальної характеристики роботи, коротко викладеного змісту, висновків та рекомендацій, списку опублікованих автором праць та доповідей за темою магістерської дисертації й анотації українською, російською та англійською мовами. Заголовки рубрик не варто виділяти в окремі рядки, достатньо вирізнити їх жирним шрифтом або курсивом і розмістити їх в підбір із текстом.

Загальна характеристика роботи, що подається в авторефераті, має відповідати наведеним у *вступі* до роботи її кваліфікаційним ознакам:

- актуальність теми;
- зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами;
- мета і завдання дослідження;
- об'єкт та предмет дослідження;
- методи дослідження;
- наукова новизна одержаних результатів;
- практичне значення одержаних результатів;
- апробація результатів дисертації;
- публікації.

Крім того, вказують структуру роботи (наявність вступу, кількості розділів, додатків) повний обсяг магістерської дисертації в сторінках, а також обсяг, що займають ілюстрації, таблиці, додатки (із зазначенням їх кількості), список використаних літературних джерел (із зазначенням кількості найменувань).

Далі стисло викладається *зміст* магістерської роботи за розділами (2-3 сторінки).

У *висновках* викладають головні теоретичні та практичні результати роботи. Кожен теоретичний і прикладний висновок роботи треба формулювати чітко і конкретно (однозначно). Формулювання віддзеркалює суть і новизну зробленого.

Список опублікованих праць магістранта (статей, тез доповіді на конференціях) за темою магістерської роботи подають відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і прізвищ усіх

співавторів. Треба вказати теми виступів на конференціях та Днях науки і методичних семінарах.

Анотації. На останніх сторінках автореферату розміщують анотації українською, російською та англійською мовами. В рамках анотації подаються *ключові слова*, що є найістотнішими для розкриття спрямованості роботи, формують на основі тексту роботи і розташовують у кінці реферату. Перелік 5-10 ключових слів (словосполучень) друкують прописними літерами в називному відмінку в рядок, через коми.

Анотації складаються за формою, яка має такий зміст:

- прізвище та ініціали студента;
- назва магістерської дисертації;
- вид магістерської дисертації (рукопис);
- спеціальність (шифр і назва);
- установа де відбудеться захист;
- місто, рік;
- основні ідеї, результати та висновки магістерської дисертації;
- ключові слова.

Наприклад:

АНОТАЦІЯ

Гоч Р. М. Чинники довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства. — На правах рукопису.

Магістерська дисертація за спеціальністю 054 Соціологія. – Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", кафедра соціології. – Київ, 2015. – 148 с., 5 іл., 2 табл., список джерел з 95 найменувань, 4 додатки.

Дисертація присвячена проблемі детермінації довіри в економічних відносинах сучасного українського суспільства. В роботі узагальнено теоретичні підходи стосовно детермінації довіри і на основі цього узагальнення виявлено чинники, що зумовлюють довіру економічним інституціям та контрагентам в Україні. Виявлено специфічні чинники, що зумовлюють довіру окремим державним регуляторам економіки та соціальним суб'єктам у межах соціально-трудова та фінансових відносин. Встановлено загальні чинники довіри громадян в економічних відносинах українського суспільства загалом (культура недовіри (цинізму), соціальний оптимізм громадян, сприйняття загальної економічної ситуації в країні, локалізації громадян у межах соціальної структури суспільства за ознаками статі, віку, типу поселення, регіону країни)

Ключові слова: довіра, економічні відносини, чинники довіри, функції довіри, сучасне українське суспільство.

SUMMARY

Goch R. M. Factors of trust in economic relations of modern Ukrainian society. — Manuscript. Master's thesis on speciality 054 Sociology. – National technical university of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Department of sociology. – Kyiv, 2015. – 148 p., 5 fig., 2 tabl., 95 sources, 4 appendix.

The thesis is devoted to the determination of trust in economic relations of modern Ukrainian society. Theoretical approaches to the determination of trust are summarized and according to this generalization, factors of trust to economic institutions and counterparties in Ukraine are presented. Specific factors that contribute to trust to individual state regulators of economy and social actors within the labor and financial relations are revealed. The general factors of public trust in the economic relations of Ukrainian society (such as the culture of distrust (cynicism), social optimism of citizens, the perception of the general economic situation in the country, the localization of citizens within the social structure of society based on the properties of gender, age, place of residence, region of the country) are determined.

Key words: trust, economic relations, factors of trust, functions of trust, modern Ukrainian society.

Оформлення автореферату

За обсягом автореферат має бути приблизно 7-9 сторінок.

На титульному аркуші подаються: назва випускаючої кафедри, прізвище, ім'я, по батькові магістранта; шифр і найменування спеціальності заголовком «Автореферат магістерської дисертації»; з теми: «.....», місто, рік, підписи магістранта, наукового керівника та завідуючого кафедрою (додаток 7).

Номери сторінок проставляються в центрі верхнього краю сторінки. Нумерація починається з цифри 1 на першій сторінці, де міститься загальна характеристика роботи.

Структурні частини реферату не нумерують, їх назви друкують великими літерами симетрично до тексту.

2.5 Вимоги допуску магістерської дисертації до захисту

До захисту в ЕК допускаються магістерські дисертації, теми яких затверджені наказом ректора університету, а структура, зміст та якість викладення матеріалу та оформлення відповідають вимогам методичних рекомендацій кафедри, що підтверджено підписами керівника та консультантів роботи, наявністю відгуку керівника та рецензії. Негативна рецензія або відгук керівника не є підставою для недопущення студента до захисту атестаційної роботи.

Допуск до захисту магістерської дисертації у ЕК здійснюється завідувачем випускової кафедри, який приймає позитивне рішення на підставі викладеного вище або підсумків попереднього захисту атестаційної роботи на кафедрі, що має бути оформлено відповідним протоколом засідання кафедри. Допуск підтверджується візою завідувача кафедри на титульному аркуші магістерської дисертації.

До захисту допускаються студенти, які:

- виконали навчальний план (не мають академічних заборгованостей);
- виконали програму підготовки магістра;
- мають завершену, оформлену у відповідності з вимогами магістерську дисертацію;
  - робота пройшла перевірку на антиплагіат в програмі Unicheck (<https://corp.unicheck.com>);
- отримали відгук наукового керівника;
- отримали рецензію;
- не мають заборгованостей по оплаті;
- отримали візу завідуючого кафедрою про допуск до захисту.

Не пізніше, ніж за тиждень до захисту у відповідності з графіком студент повинен подати секретареві ЕК:

- зброшуровану магістерську дисертацію з усіма необхідними підписами;
- комплекс ілюстративних матеріалів, схем, графіків, та інших носіїв візуальної інформації для членів ЕК (якщо є);
- звіт за результатами перевірки в програмі Unicheck;
- електронний варіант магістерської дисертації в форматі .doc;
- письмову згоду на розміщення магістерської дисертації в базі ELAKPI;
- відгук керівника;
- рецензію;
- завірену залікову книжку;
- підписаний індивідуальний план.

Деканат надає зведену відомість про виконання студентами навчального плану і отримані ними оцінки.

2.6 Захист магістерської дисертації

Публічний захист магістерської дисертації відбувається на відкритому засіданні ЕК. На захисті можуть бути присутні науковий керівник, рецензенти, члени кафедри, представники організацій та установ, де планується працевлаштування випускників кафедри.

Для публічного виступу студенту надається 10-15 хвилин. Для публічного захисту магістрант готує презентацію на 15-20 слайдів. В презентації повинно бути обґрунтовано вибір теми, її актуальність, мету, завдання, розкрито практичну значущість дослідження, висвітлено отримані результати та представлено основні висновки і рекомендації.

Основні рекомендації до змісту презентації за Л.Льєїсом:

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6-8 слів;
- всього на слайді має бути 6-8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні

положення слайду;

- у заголовках мають бути і великі, і малі літери;
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі інформації;
- кількість блоків інформації під час відображення статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підписи до ілюстрації розміщуються під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Під час доповіді також можна роздати членам ЕК матеріали (якщо є потреба в цьому): таблиці, схеми, графіки, діаграми, плакати тощо. Вказані матеріали обов'язково узгоджуються з науковим керівником.

Під час захисту магістерської дисертації студент повинен:

- стисло обґрунтувати вибір теми, її актуальність, мету і завдання;
- розкрити теоретичну та практичну значущість дослідження;
- чітко сформулювати основні висновки та рекомендації;
- показати ґрунтовні знання першоджерел та наукової літератури з обраної проблеми, всебічне володіння матеріалом дослідження;
- продемонструвати здатність самостійно аналізувати й узагальнювати результати дослідження.

Доповідь магістранта повинна бути розрахована за часом: 10-15 хвилин. Після виступу студента заслуховують відгук наукового керівника, оцінку роботи рецензентом, надається слово бажаним висловити свою думку щодо рівня проведеного дослідження студентом. Потім студент зобов'язаний відповісти на запитання голови, членів ЕК.

Хід захисту фіксується у протоколі ЕК. Оцінка обговорюється на закритому засіданні та оголошується головою ЕК у присутності членів комісії, усієї групи студентів-магістрантів.

Студенту, який успішно захистив магістерську дисертацію, за рішенням ЕК присвоюється кваліфікація «магістр соціології», видається диплом про вищу освіту та додаток до диплому.

За умови, що студент захистив магістерську дисертацію з оцінкою «відмінно», та склав на «відмінно» 75% обов'язкових і вибіркових дисциплін навчального плану, а з інших дисциплін – з оцінкою «добре», йому буде видано диплом з відзнакою.

У разі, якщо при захисті магістерської дисертації студент отримав незадовільну оцінку, або був недопущений до захисту рішенням кафедри, він може отримати допуск до повторного захисту роботи протягом трьох років після закінчення університету. Студентам, які не захищали атестаційну роботу з поважної причини (документально підтвердженої), термін захисту може бути продовжений деканом факультету до наступного терміну роботи ЕК, але не більше, ніж на один рік.

2.7 Зразок тематики магістерських дисертацій за спеціальністю 054 «Соціологія»

1	Волонтерська діяльність у зоні збройного конфлікту як форма соціальної активності громадян
2	Використання процедури медіації у вирішенні сімейних конфліктів.
3	Візуальні методи дослідження соціальної нерівності в умовах трансформації українського суспільства
4	Віртуалізація соціальних відносин в контексті глобалізаційних тенденцій
5	Внутрішньо переміщені особи в приймаючих громадах: порівняльний аналіз моделей безконфліктної взаємодії
6	Волонтерська діяльність під час військових подій в Україні і світі
7	Вплив засобів масової комунікації на сприйняття конфліктів у суспільстві
8	Вплив медіативних практик на поведінку соціальних груп
9	Впровадження механізмів застосування правосуддя перехідного періоду в умовах збройного конфлікту в Україні
10	Гендерний аспект цивільно-військової співпраці
11	Дипломатія в умовах конфлікту
12	Інформаційна війна як комунікативна технологія формування та розвитку військово-мобілізаційного потенціалу населення
13	Контроль та безпека в модерному місті-мегаполісі: соціологічна концептуалізація
14	Конфліктогенність суспільства в умовах економічних криз
15	Концептуальні основи дослідження процесу асиміляції ВПО
16	Концепція примирення в контексті інтерпретативної соціологічної парадигми
17	Ксенофобія стосовно етнічних груп в сучасній Україні
18	Масовий спорт у системі повсякденних практик української молоді
19	Медіація в корпоративному управлінні
20	Медіація як метод вирішення соціально-політичних конфліктів: досвід окремих країн та перспективи для України
21	Методологія аналізу ризиків виникнення конфліктів
22	Місце крайніх правих політичних організацій в політичному режимі України з 2014 року
23	Модернізація політичної культури українців: соціологічний вимір (на прикладі м.Чернігова)
24	Організаційні конфлікти в Україні: причини, динаміка, моделі врегулювання
25	Особливості адаптації біженців з зони збройного конфлікту на Донбасі

26	Паблік-релейшнз в діяльності соціологічних служб України.
27	Патріотичне виховання як чинник національної безпеки в Україні
28	Перспективи об'єднання територіальних громад у вимірі громадської думки
29	Політичне ангажування або нейтральність науки: сучасні соціологічні концептуалізації
30	Постконфліктне урегулювання збройного протистояння в Боснії та Герцеговині: імплементація досвіду в Україні
31	Потенціал місцевої миротворчої діяльності в Україні
32	Процеси трансформації шлюбних стосунків в умовах сучасного українського суспільства
33	Роль низових релігійних громад у формуванні радикального ісламу: Україна в європейському контексті
34	Світова гегемонія США: конфлікти та альтернативи
35	Середній клас в Україні: передумови, проблеми, перспективи в умовах модернізаційних зрушень
36	Системи раннього попередження та раннього реагування на конфлікти.
37	Соціологічна освіта як чинник становлення соціологічної професії в Україні
38	Соціологія музики як окрема галузь соціологічного знання
39	Сучасний досвід ведення конфліктів: військові та невійськові методи.
40	Технології і методи гібридних конфліктів у світі: компаративний аналіз
41	Технології і методи гібридних конфліктів у світі: парамілітарних операцій, «м'якої» сили та приховані дії
42	Трансформація ідентичності ВПО внаслідок конфлікту на Донбасі
43	Трансформація повсякденності під час конфлікту: жіночий погляд
44	Управління масовою свідомістю як інструмент примирення
45	Чинники зміни мовних практик студентів на прикладі закладів вищої освіти м.Києва

2.8 Критерії оцінювання магістерських дисертацій

Магістерська дисертація як засіб діагностики результатів навчання студентів за спеціальністю 054 «Соціологія» має відповідати визначеній системі характеристик. Підґрунтям формування системи характеристик мають бути основні компетентності випускника. Оцінювання магістерських дисертацій проводиться за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням балів до національної оцінки.

Перша частина цього оцінювання враховує відповідність магістерської дисертації до вимог щодо атестаційних робіт другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія» та вимог освітньої програми спеціальності щодо формування компетентності студента. Виконання магістерської дисертації оцінюється в 70 балів (додаток 18).

Друга частина системи оцінювання стосується доповіді студента в процесі захисту ним основних положень магістерської дисертації. В цьому плані критеріальна характеристика поданої роботи має визначити, наскільки студент чітко і повно розкрив мету роботи, шляхи її досягнення, глибоко аргументує прийняті рішення, демонструє вміння використовувати презентаційні матеріали, в змозі професійно відстоювати власну точку зору, а також те, як він володіє професійними знаннями на сучасному рівні. За захист поданої роботи студент отримує 30 балів (**додаток 18**).

Система оцінювання включає шість рівнів («відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно») традиційних оцінок. Кожному рівню відповідають певні оцінні бали: «відмінно» - 95-100 балів, «дуже добре» - 85-94 бали, «добре» - 75-84 бали, «задовільно» - 65-74 бали «достатньо» - 60-64 бали, «незадовільно» - менше 60. За всіма характеристиками сума мінімальних позитивних балів має бути не меншою, ніж 60 балів. Таблиця переведення суми балів до оцінок наведена в **додатку 19 та 20**. Оцінка виконання та захисту магістерської дисертації проводиться екзаменаційною комісією. Також при оцінюванні роботи враховуються зазначені у відгуках наукового керівника та рецензента зауваження і пропозиції.

Магістерська дисертація з ознаками плагіату рішенням кафедри до захисту не допускається. Захист нової роботи (на іншу тему) можливий не раніше, ніж через рік.

Студент, який не подав у затверджений строк до ЕК магістерську дисертацію, має право на повторну атестацію в наступний термін роботи екзаменаційної комісії протягом трьох років після закінчення університету. У випадку, коли захист магістерської дисертації визнається незадовільним, ЕК встановлює, чи може студент подавати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він повинен підготувати магістерську дисертацію за новою темою.

ЩОДО НЕПРИПУСТИМОСТІ ПЛАГІАТУ В НАУКОВИХ РОБОТАХ

Плагіат – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора (Бусел 2005, 977).

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» №3792-ХІІ в редакції від 04.11.2018 року стаття 50, пункт «в»: «плагіат - оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору». (Закон України «Про авторське право і суміжні права», 2018)

Частина 4 статті 42 Закону України «Про освіту» №2145-VIII в редакції від 19.01.2019 року визначає академічний плагіат, як «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства». (Закон України «Про освіту», 2019)

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII в редакції від 01.01.2019 року стаття 16, пункт 2 підпункт 8: «Система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів: 8) забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату». (Закон України «Про вищу освіту», 2019)

З метою належної реалізації норм Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», що стосуються дотримання основних принципів академічної доброчесності та системного підходу до розвитку методів та засобів виявлення плагіату в освітньому просторі, Міністерством освіти і науки України розроблено Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо):

- Відтворення в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

- Відтворення в тексті наукової роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

- Відтворення в тексті наукової роботи наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата.

- Відтворення в тексті наукової роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без вказування на те, з

якого джерела взята ця інформація.

- Відтворення в тексті наукової роботи оприлюднених творів мистецтва без зазначення авторства цих творів мистецтва (Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах 2018)

Одним із сучасних напрямів боротьби з академічним плагіатом є його виявлення і констатація за допомогою комп'ютерних програм. На сьогоднішній день існує небагато програмних засобів, які допоможуть встановити відсоток унікальності тексту (Таблиця 1). Кожне програмне забезпечення має свої особливості, переваги та недоліки, про що мова йтиме далі (Вергун, Савенкова та Чуканова 2016, 11-12).

Таблиця 1. Антиплагіатне програмне забезпечення

№ п/п	Назва ПЗ	Доступ до ПЗ
1.	AntiPlagiarism.NET	http://antiplagiarism.net/ru/
2.	Advego Plagiatus	http://advego.ru/plagiatus/
3.	Cognitive Text Analyzer	http://www.cognitivetpg.com/
4.	Compare Suite	http://www.comparesuite.ru/
5.	Double Content Finder (DC Finder)	http://progidarom.ru/soft/internet/DCFinder.exe
6.	Etxt Антиплагіат	https://www.etxt.ru/antiplagiat/
7.	Plagiarism-Detector Personal	http://plagiarism-detector.com/
8.	Turnitin	http://turnitin.com/en_us/
9.	Viper	http://www.scanmyessay.com/
10.	Unplag	https://unplag.com/
11.	Плагіата.НЕТ	http://www.mywebs.ru/plagiatanet.html

З метою реалізації зазначеного вище, роботи, які подаються до захисту, ретельно перевіряються керівником роботи в програмі Unichек (https://corp.unichек.com). Допуск роботи до захисту можливий лише за умови відсутності в роботі елементів плагіату.

Рекомендовані показники оригінальності наукових робіт наступні:

- понад 90% - текст вважається оригінальним;
- від 80 до 90% - оригінальність задовільна, слід пересвідчитись у наявності посилань для цитованих фрагментів;
- від 60 до 80% матеріал може бути прийнятий до розгляду після доопрацювання та перевірки наявності посилань для цитованих фрагментів;
- менше 60% - матеріал до розгляду не приймається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Боженко, О., Корян, Ю., & Федорець, М. (Уклад.). (2016). *Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах*. Київ: УБА. Доступно з <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/18681>
- Бусел, В. Т., (Уклад.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь: Перун.
- Вергун, А.Р., Савенкова, Л. В., & Чуканова, С. О. (Уклад.). (2016). *Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд*. Київ: УБА. Доступно з https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_3_12_red3.pdf
- Верховна Рада України. (2019). *Закон України «Про вищу освіту»*. Доступно з <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/>
- Верховна Рада України. (2018). *Закон України «Про авторське право і суміжні права»*. Доступно з <https://zakon.help/law/3792-XII/edition22.07.2018/page3>
- Верховна Рада України. (2019). *Закон України «Про освіту»*. Доступно з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Головенкін, В. П., (Уклад.). (2007). *Положення про магістратуру НТУУ «КПІ»* Київ: ВПК «Політехніка».
- Головенкін, В. П., (Уклад.). (2010). *Рекомендації щодо змісту та структури магістерських дисертацій* К.: НТУУ «КПІ».
- Головенкін В. П. , (Уклад.). (2018). *Тимчасове положення про організацію освітнього процесу в КПІ ім. Ігоря Сікорського*. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. Доступно з <https://kpi.ua/regulations>
- Головенкін, В. П., & Угольніков, В. Ю., (Уклад.). (2018). *Положення про випускну атестацію студентів КПІ імені Ігоря Сікорського* Київ: КПІ імені Ігоря Сікорського.
- Міністерство освіти і науки України: наказ. (2017). *Про затвердження Вимог до оформлення дисертації*. 12.01.2017. Доступно з <http://duan.edu.ua/uploads/aspirantura-17-18/19720.pdf>

Міністерство освіти і науки України: лист. (2018). *Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах*. 15.08.2018. Доступно з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8681729-18>

Ніжинська, Т. (2018). *Міжнародний стиль цитування APA Style*. Доступно з <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/22821>

Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій. (2007). *Бюлетень ВАК України б.* (зміни - № 3, 2008). Доступно з http://www.niss.gov.ua/public/File/aspirantura/main_vumogi.pdf

Эко, Умберто. (2003) *Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки: [учебно-методическое пособие]*. Москва: Книжный дом Университет.

The UDC Summary (UDCS) Доступно з <http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=uk#>

ДОДАТКИ

Додаток 1. Титульний аркуш дипломної роботи

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Повна назва інституту/факультету
Повна назва кафедри**

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
« ___ » _____ 20__ р.

**Дипломна робота
на здобуття ступеня бакалавра
з напрямку підготовки 6.XXXXXX «Назва»
на тему: «Тема»**

Виконав (-ла):
студент (-ка) IV курсу, групи XX-XX
Прізвище, ім'я, по батькові _____

Керівник:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Консультант з назва розділу:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Рецензент:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає заповичень з праць інших авторів
без відповідних посилань.
Студент (-ка) _____

Київ – 20YY року

Додаток 2. Титульний аркуш магістерської дисертації

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Повна назва інституту/факультету
Повна назва кафедри**

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
«__» _____ 20__ р.

**Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності XXX Назва
на тему: «Тема»**

Виконав (-ла):
студент (-ка) IV курсу, групи XX-XX
Прізвище, ім'я, по батькові _____

Керівник:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Консультант з назва розділу:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Рецензент:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних посилань.
Студент (-ка) _____

Київ – 20YY року

Додаток 3. Завдання на дипломну роботу

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Повна назва інституту/факультету
Повна назва кафедри**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки (програма професійного спрямування) – 6.XXXXXXX

«Назва» («Назва програми професійного спрямування»)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ініціали, прізвище

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студенту

Прізвище, ім'я, по батькові

1. Тема роботи «Тема», керівник роботи Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, затверджені наказом по університету від «__» _____ 20__ р. № _____
2. Термін подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи
4. Зміст роботи
5. Перелік ілюстративного матеріалу (із зазначенням плакатів, презентацій тощо)
6. Консультанти розділів роботи*

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

* Якщо визначені консультанти. Консультантом не може бути зазначено керівника дипломної роботи.

7. Дата видачі завдання _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка

Студент

Ініціали, прізвище

Керівник роботи

Ініціали, прізвище

Додаток 4. Завдання на магістерську дисертацію
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Повна назва інституту/факультету
Повна назва кафедри

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) за освітньо-науковою програмою

Спеціальність (спеціалізація) – ХХХ «Назва спеціальності» («Назва спеціалізації»)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ініціали, прізвище

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студенту

Прізвище, ім'я, по батькові

1. Тема дисертації «Тема», науковий керівник дисертації Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, затверджені наказом по університету від «__» _____ 20__ р. № _____
2. Термін подання студентом дисертації _____
3. Об'єкт дослідження
4. Предмет дослідження
5. Перелік завдань, які потрібно розробити
6. Орієнтовний перелік графічного (ілюстративного) матеріалу
7. Орієнтовний перелік публікацій
8. Консультанти розділів дисертації*

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

* Якщо визначені консультанти. Консультантом не може бути зазначено наукового керівника магістерської дисертації.

9. Дата видачі завдання _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Термін виконання етапів магістерської дисертації	Примітка

Студент

Ініціали, прізвище

Науковий керівник дисертації

Ініціали, прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАЗВА РОЗДІЛУ	6
1.1. Назва підрозділу	6
1.2. Назва підрозділу	27
1.3. Назва підрозділу	50
РОЗДІЛ 2. НАЗВА РОЗДІЛУ	59
2.1. Назва підрозділу	59
2.2. Назва підрозділу	67
РОЗДІЛ 3. НАЗВА РОЗДІЛУ	78
3.1. Назва підрозділу	78
3.2. Назва підрозділу	83
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ (за необхідності)	100

Додаток 6. Індивідуальний план навчання магістра

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет соціології і права**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри соціології

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА**

за спеціальністю _____
спеціалізацією _____
студента(тки) _____ курсу _____ групи

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Зарахований наказом ректора від _____ 20__ р. № _____

2. Термін навчання з _____ 20__ р. до _____ 20__ р.

3. Науковий керівник

_____ (науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

4. Тема наукового дослідження _____

5. Науковий керівник і тема наукового дослідження ухвалені рішенням кафедри соціології, протокол № _____ від _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (назва кафедри)

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

« ___ » _____ 20__ р.

План роботи на перший рік навчання

№ п/п	Назви навчальних дисциплін	Кількість кредитів ЄКТС	Форма звітності	Відмітка наукового керівника
I семестр				
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
II семестр				
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

Зміни (доповнення) до плану:

_____

_____

_____

Науковий керівник _____

Магістрант _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (назва кафедри)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

План роботи на другий рік навчання

№ п/п	Назви навчальних дисциплін	Кількість кредитів ЄКТС	Форма звітності	Відмітка наукового керівника
III семестр				
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
IV семестр				
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

Зміни (доповнення) до плану:

_____
_____

Тема магістерської дисертації _____

затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. № _____

Науковий керівник _____

Магістрант _____

_____

Звіт магістранта за перший рік навчання:

Рішення засідання кафедри, протокол № ____ від _____ 20__ р.

Секретар кафедри _____

Завідувач кафедри _____

Звіт магістранта за другий рік навчання:

Рішення засідання кафедри, протокол № ____ від _____ 20__ р.

Секретар кафедри _____

Завідувач кафедри _____

_____

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Повна назва інституту/факультету
Повна назва кафедри**

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
«__» _____ 20__ р.

**РЕФЕРАТ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності ХХХ Назва
на тему: «Тема»**

Виконав (-ла):
студент (-ка) ІV курсу, групи ХХ-ХХ
Прізвище, ім'я, по батькові _____

Керівник:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Консультант з назва розділу:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Рецензент:
Посада, науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище, ініціали _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань.
Студент (-ка) _____

Київ – 20YY року

Додаток 8. Відгук наукового керівника дипломної роботи

ВІДГУК
керівника дипломної роботи
на здобуття ступеня бакалавра,
виконаної на тему: «Тема»
студентом (-кою) Прізвище, ім'я, по батькові

Керівник дипломної роботи
посада, науковий ступінь, вчене звання

Ініціали, прізвище

Додаток 9. Відгук наукового керівника магістерської дисертації

ВІДГУК

**наукового керівника магістерської дисертації
на здобуття ступеня магістра,
виконаної на тему: «Тема»
студентом (-кою) Прізвище, ім'я, по батькові**

**Науковий керівник
магістерської дисертації**
посада, науковий ступінь, вчене звання

Ініціали, прізвище

Додаток 10. Пам'ятка керівнику (для відгуку)

Відгук складається у довільній формі (використання бланків-шаблонів неприпустимо) із зазначенням: актуальності теми, в інтересах або на замовлення якої організації робота виконана (в рамках науково-дослідної роботи кафедри, підприємства, НДІ тощо); відповідності виконаної роботи виданому завданню; короткого критичного огляду змісту окремих частин роботи із зазначенням найбільш важливих і значущих питань, у яких виявилася самостійність студента, його рівень теоретичної та практичної підготовки, ерудиція, знання фахової літератури; підготовленість студента до прийняття сучасних рішень, умінь аналізувати необхідні літературні джерела, приймати правильні (інженерні, наукові) рішення, застосовувати сучасні системні та інформаційні технології, проводити фізичне або математичне моделювання, обробляти та аналізувати результати експерименту; найбільш важливих теоретичних і практичних результатів, їх апробації (участь у конференціях, семінарах, оформлення патентів, публікація в наукових журналах тощо); своєчасність виконання календарного плану, недоліки роботи та тих, що виявилися у роботі магістранта інші питання, які характеризують професійні якості студента. Висновки щодо відповідності якості підготовки студента вимогам стандарту вищої освіти і можливості присудження йому ступеня бакалавра (магістра) та присвоєння кваліфікації (назва).

НАПРАВЛЕННЯ НА РЕЦЕНЗІЮ

Шановний _____
(вчене звання, прізвище та ініціали рецензента)

Прошу Вас до « ____ » _____ 20__ р. підготувати й надати рецензію
(дата надання рецензії)

на дипломний проект (дипломну роботу, магістерську дисертацію)
студента (-ки) _____

(прізвище, ініціали)

на тему _____

_____

(повна назва теми ДП (ДР, МД))

Завідувач кафедри

_____

(назва кафедри)

_____

(підпис)

_____

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

РЕЦЕНЗІЯ
на дипломну роботу
на здобуття ступеня бакалавра,
виконану на тему: «Тема»
студентом (-кою) Прізвище, ім'я, по батькові

Рецензент

посада, науковий ступінь, вчене звання

Ініціали, прізвище

Печатка установи, організації рецензента (*тільки для зовнішнього рецензента*)

Додаток 13. Рецензія на магістерську дисертацію

РЕЦЕНЗІЯ
на магістерську дисертацію
на здобуття ступеня магістра,
виконану на тему: «Тема»
студентом (-кою) Прізвище, ім'я, по батькові

Рецензент

посада, науковий ступінь, вчене звання

Ініціали, прізвище

Печатка установи, організації рецензента (*тільки для зовнішнього рецензента*)

Додаток 14. Пам'ятка рецензенту

Рецензія складається у довільній формі (використання бланків-шаблонів неприпустимо) із зазначенням: відповідності дипломного проекту (дипломної роботи, магістерської дисертації) затвердженій темі та завданню; актуальності теми; реальності роботи (виконання на замовлення підприємств, організацій, за науковою тематикою кафедри, НДІ тощо); загальний огляд змісту роботи, при цьому рецензент оцінює кожний розділ роботи, глибину техніко-економічного обґрунтування прийняття рішень (для проекту); ступеня використання сучасних досягнень науки, техніки, виробництва, інформаційних та інженерних технологій; оригінальності прийнятих рішень та отриманих результатів; правильності проведених розрахунків і конструкторсько-технологічних рішень; наявності і повноти експериментального (математичного моделювання) підтвердження прийнятих рішень; якості виконання пояснювальної записки, відповідності креслеників вимогам стандартів; можливості впровадження результатів; недоліків; оцінка («відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно»), яку на думку рецензента заслуговує робота та її відповідність вимогам, можливості присвоєння студенту ступеня бакалавра/магістра та кваліфікації (формулювання згідно з навчальним планом).

**Додаток 15. Приклад оформлення літератури
APA STYLE***

	Схема	Приклади
Книга: 1-7 авторів	<p>Прізвище1, Ініціали1, Прізвище2, Ініціали2, Прізвище3, Ініціали3, Прізвище4, Ініціали4, Прізвище5, Ініціали5, Прізвище6, Ініціали6, & Прізвище7, Ініціали7. (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). Місце видання: Видавництво.</p>	<p>Bragg, S. M. (2010). <i>Wiley revenue recognition: Rules and scenarios</i> (2nd ed.). Hoboken, NJ: Wiley.</p> <p>Тимошик, М. В. (2004). <i>Видавнича справа та редагування</i>. Київ: Ін Юре.</p> <p>Tymoshyk, M. V. (2004). <i>Vydavnycha sprava ta redahuvannia</i>. Kyiv: In Yure.</p> <p>Hubbard, R. G., Koehn, M. F., Omstein, S. I., Audenrode, M. V., & Royer, J. (2010). <i>The mutual fund industry: Competition and investor welfare</i>. New York, NY: Columbia University Press.</p> <p>Шульгін, В., Слободяник М., & Павленко В. (2014). <i>Хімія</i>. Харків: Фоліо.</p>
Книга: 8 і більше авторів	<p>Прізвище1, Ініціали1, Прізвище2, Ініціали2, Прізвище3, Ініціали3, Прізвище4, Ініціали4, Прізвище5, Ініціали5, Прізвище6, Ініціали6 ... Прізвище останнього автора, Ініціали. (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). Місце видання: Видавництво.</p>	<p>Zinn, H., Konopacki, M., Buhle, P., Watkins, J. E., Mills, S., Mullins, J. W. ... Komisar, R. (2008). <i>A people's history of American empire: A graphic adaptation</i>. New York, NY: Metropolitan Books.</p> <p>Прусова, В. Г., Прихач, О. С., Довгань, К. Л., Остапенко, Г. Г., Бойко, С. О., Поліщук, О. О. ... Бондар, Г. Р. (2004). <i>Математика</i>. Київ: Освіта.</p>
Книга за редакцією	<p>Прізвище редактора, Ініціали. (Ред.). (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). Місце видання: Видавництво.</p>	<p>McNamara, R. H. (Ed.). (2008). <i>Homelessness in America</i>. Westport, CT: Praeger Publishers.</p> <p>Ophir, A., Givoni, M., & Hanafi, S. (Eds.). (2009). <i>The power of inclusive exclusion</i>. New York, NY: Zone.</p> <p>Фіголь, Н. (Ред.). (2009). <i>Українська мова</i>. Київ: НТУУ "КПІ".</p> <p>Прусова, В. Г., Прихач, О. С., Довгань, К. Л., Остапенко, Г. Г., Бойко, С. О., Поліщук, О. О. ... Бондар, Г. Р. (Ред.). (2004). <i>Математика</i>. Київ: Освіта.</p>

Книга: автор-організація	Назва організації. (Рік). <i>Назва книги: Підназва</i> (номер видання). (Номер звіту*). Місце видання: Видавництво. *якщо це доречно	Peace Corps. (2006). <i>A life inspired</i> . Washington, DC: Author. Інститут світової економіки та міжнародних відносин. (2012). <i>Держава в економіці Японії</i> . Київ: Наука.
Книга без автора	<i>Назва книги: Підназва.</i> (Рік). (номер видання). Місце видання: Видавництво.	<i>Twenty-four hours a day</i> . (2010). Miami, FL: BN Publishing. <i>Українська мова</i> . (2009). Київ: НТУУ «КПІ».
Частина книги	Прізвище автора глави, Ініціали. (Рік). Назва глави: Підназва. В Ініціали Прізвище редактора ^{або} укладача (відповідальність*), <i>Назва книги: Підназва</i> (номер видання). (сторінковий інтервал). Місце видання: Видавництво. *скорочено	Grosman, D. (2009). Writing in the dark. In T. Morrison (Ed.), <i>Burn this book</i> (pp. 22-32). New York, NY: HarperCollins Publishers. Farrell, S. E. (2009). Art. In D. Simmons (Ed.), <i>New critical essays on Kurt Vonnegut</i> (p. 91). New York, NY: Palgrave Macmillan. Балашова, Є. (2014). Стратегічні дослідження. В А. Сухоруков (Ред.), <i>Пріоритети інвестиційного забезпечення</i> (2-ге вид.). (с. 5-9). Київ: Наукова думка.
Багатотомні видання	Прізвище автора багатотомної праці, Ініціали, & Прізвище редактора, Ініціали (Ред.). (Рік). <i>Назва багатотомної праці: Підназва</i> (номер видання). (Діапазон томів). Місце видання: Видавництво.	Milton, J. (1847). <i>The prose works of John Milton</i> (Vol. 1-2). Philadelphia, PA: John W. Moore. Олійник, Б., & Шевчук, С. (Ред.). (2006). <i>Вибрані твори</i> (Т. 1-2). Київ: Українська енциклопедія.
Багатотомне видання (окремий том)	Прізвище автора тому, Ініціали. (Рік). Назва тому: Підназва. В Ініціали Прізвище редактора (Ред.), <i>Назва багатотомної праці: Підназва</i> (номер видання). (Номер тому, сторінковий інтервал). Місце видання: Видавництво.	Niehuis, S. (2008). Dating. In J. T. Sears (Ed.), <i>The Greenwood encyclopedia of love</i> (Vol. 6, pp. 57-60). Westport, CT: Greenwood. Олійник, Б. (2006). <i>Переклади. Публіцистика</i> . В Д. Павличко (Ред.), <i>Вибрані твори</i> (Т. 2, с. 60-61). Київ: Українська енциклопедія.

Автореферат або дисертація	Прізвище, Ініціали. (Рік). <i>Назва роботи: Підназва.</i> (Тип роботи з вказівкою наукового ступеня автора). Університет, в якому захищено дисертацію, Місто.	Mylott, E. (2009). <i>To flatten her sphere to a circle, mount it and take to the road: The bicycle.</i> (Master's thesis). University at Albany, State University of New York, Albany. Саленко, О. (2001). <i>Наукові основи високоефективного гідрорізання.</i> (Дис. канд. техн. наук). Національний Технічний Університет України "Київський Політехнічний Інститут", Київ.
Матеріали конференцій	Прізвище, Ініціали. (Рік). <i>Назва виступу,</i> Відомості про конференцію. Місце видання: Видавництво.	Josang, A., Maseng, T., & Knapskog, S. J. (Eds.). (2009). <i>Identity and privacy in the Internet age, 14th Nordic conference on secure IT systems, NordSec 2009.</i> Heidelberg, Germany: Springer Berlin. Поліщук, О. (Ред.). (2008). <i>Інженерія програмного забезпечення,</i> Матеріали конференції молодих вчених. Київ: Наука.
Закони, статuti, накази	Назва закону або статуту або наказу. Номер закону § Номер розділу номер статті. (Рік затвердження).	Serve America Act. 42 U.S.C. § 12501 et seq. (2009). Про Національну поліцію. № 580-VIII § розд. II ст. 6. (2015).
Урядові публікації	Назва офіційного органу. (Рік). Назва урядового документа: Підзаголовок. Місце публікації: Видавець.	U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation. (2009). <i>The FBI story.</i> Washington, DC: GPO.
Патент	Прізвище винахідника, Ініціали. (Рік публікації). Номер патенту*. Місце видання: Патентне відомство. *вказати країну	Le Van Meautte, V. (2003). U.S. Patent No. 6,601,955. Washington, DC: U.S. Patent and Trademark Office. Мацко, Г. (1999). Патент України 26933. Київ: Державне патентне відомство України.

Стаття з журналу	Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва статті: Підназва. Назва журналу, Номер журналу, Сторінковий інтервал.	Benjamin, A. C. (1960). The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. <i>Journal of Higher Education</i> , 31(9), 471-480. Роїк, М. (2014). Сучасний стан реєстрації представників роду Salix. <i>Біоенергетика</i> , 1(5), 21-23.
Стаття з газети	Прізвище, Ініціали. (Дата випуску). Назва статті: Підназва. Назва газети, сторінковий інтервал.	Itzkoff, D. (2010, March 31). A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i> , p. C1. Ali, A. H. (2010, April 27). 'South Park' and the informal Fatwa. <i>Wall Street Journal</i> , p. A17. Лиховид, І. (2016, Січень 15). Медичний прорив. <i>День</i> , с. 2.
Звіт з науково-дослідної роботи	Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва роботи: Підназва (номер звіту). Місце видання: Видавець.	Rowe, I.L., & Carson, N.E. (1981). <i>Medical manpower in Victoria</i> (4). East Bentleigh (AU): Monash University, Department of Community Practice. Нелін, Є.Н. (2011). <i>Високовибірні резонансно-тунельні кристалоподібні пристрої обробки сигналів</i> (2332-п). Київ: НТУУ "КПІ".

Електронні ресурси	<p>БО документа*. Взято з http: або doi:</p> <p>* за прикладами наведеними вище (книги, журналу, газети і т.д., але без відомостей про місце видання і видавництво)</p>	<p>Ingwersen, P. (1992). <i>Information retrieval interaction</i>. Retrieved from http://www.db.dk/pi/iri.</p> <p>Musés, C. A. (Ed.). (1961). <i>Esoteric teachings of the Tibetan Tantra</i>. Retrieved from http://www.sacred-texts.com.</p> <p>Дахно, І. (2014). <i>Право інтелектуальної власності</i>. Київ: ЦУЛ. Взято з http://culonline.com.ua/full/959-pravo-intelect-vlasn_dahnopdf.html.</p> <p>Itzkoff, D. (2010, March 31). A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i>, p. C1. Retrieved from www.nytimes.com.</p> <p>Лиховид, І. (2016, Січень 15). Медичний прорив. <i>День</i>, с. 2-3. Взято з http://www.day.kiev.ua/ru/article/den-ukrainy/medicinskiy-proryv.</p> <p>Hsueh, C. (2010). Weblog-based electronic portfolios. <i>Educational Technology Research</i>, 58(2), 11-27. doi:10.1007/s11423-008-9098-1.</p>
--------------------	--	--

*Автор-укладач: Юлія Корян

Додаток 16. Критерії оцінювання дипломної роботи

Максимальне значення оцінювання ДР становить 100 балів і має дві складові. Перша характеризує якість виконання дипломної роботи (r_b) (максимальне значення – 70 балів), друга складова характеризує якість захисту дипломної роботи (r_3). (максимальне значення 30 балів).

Параметри оцінювання	Діапазон оцінки, балів	Критерії оцінювання за бальною шкалою
Оцінювання якості дипломної роботи	0 - 70	
Відповідність змісту дипломної роботи темі та затвердженому плану	0-10	0 – зміст жодного з розділів дипломної роботи не відповідає затвердженому плану
		1-5 – зміст декількох розділів дипломної роботи відповідає затвердженому плану
		6-10 – зміст усіх розділів дипломної роботи відповідає затвердженому плану
Ступінь розкриття теоретичних аспектів проблеми, обраної для дослідження, та коректність використання понятійного апарату	0-15	0 – понятійний апарат не сформовано; теоретичні аспекти проблеми не розкриті
		1-5 – понятійний апарат сформовано, але теоретичні аспекти проблеми не розкриті
		6-10 – понятійний апарат сформовано, теоретичні аспекти проблеми розкриті частково
		11-15 – понятійний апарат сформовано, теоретичні аспекти проблеми розкриті повністю
Наявність критичних співставлень та узагальнень різних точок зору та підходів до постановки та розв’язання проблеми	0-10	0 – критичні співставлення та узагальнення відсутні
		1-5 – критичні співставлення наявні, але узагальнення відсутні або некоректні
		6-10 – критичні співставлення наявні та супроводжені коректними узагальненнями
Ступінь використання фактологічного матеріалу; висвітлення особливостей прояву та розв’язання досліджуваної проблеми у вітчизняній практиці	0-10	0 – фактологічний матеріал не використаний
		1-5 – залучений фактологічний матеріал, особливості прояву та розв’язання проблеми у вітчизняній практиці не висвітлені
		6-10 – залучений фактологічний матеріал, досвід вітчизняних практик висвітлений
Обсяг та адекватність використаних при	0-15	0 – залучені матеріали лише навчальних підручників та посібників (до 10 джерел),

написанні роботи першоджерел та дотримання етики посилань		етика посилань не дотримана
		1-5 – залучені матеріали навчальних підручників та посібників, періодичних видань, етика посилань дотримана частково
		6-10 - залучені матеріали навчальних підручників та посібників, монографій, статистичних збірників, етика посилань переважно дотримана
		11-15 – залучені матеріали монографій, статистичних збірників та довідників, періодичних видань та мережі Internet (більше 25 джерел), етика посилань дотримана
Відповідність оформлення дипломної роботи встановленим вимогам	0-10	0 – текст дипломної роботи оформлено з суттєвими порушеннями встановлених вимог
		1-5 - текст дипломної роботи оформлено з незначними порушеннями встановлених вимог
		9-10 - текст дипломної роботи оформлено у відповідності до встановлених вимог
Оцінювання захисту дипломної роботи	0 – 30	
Вміння чітко, стисло, логічно викласти основні результати дослідження	0-15	0 – студент неспроможний чітко та стисло викласти основні результати дослідження
		1-5 – студент невпорядковано викладає основні результати дослідження
		6-10 – студент спроможний частково чітко та стисло викласти основні результати дослідження
		11-15 - студент спроможний чітко, стисло та логічно викласти основні результати дослідження
Повнота, глибина, обґрунтованість відповідей на питання	0-15	0 – студент неспроможний надати відповіді на поставлені питання
		1-5 – студент надає неповні, поверхові, необґрунтовані відповіді на поставлені питання
		6-10 – студент надає недостатньо повні, глибокі, відповіді на поставлені питання
		11-15 – студент надає повні, глибокі, обґрунтовані відповіді на поставлені питання

Додаток 17. Таблиця переліку критеріїв оцінки дипломної роботи і відповідної суми балів та оцінок

Визначення	За національною системою	За системою КПІ ім. Ігоря Сікорського
робота має самостійний дослідницький характер, містить грамотно викладену теоретичну базу, глибокий соціологічний аналіз досліджуваної теми, критичний розгляд джерел та літератури, характеризується логічним, послідовним викладенням матеріалу з відповідними обґрунтованими висновками; під час захисту роботи студент демонструє глибоке знання питань теми, з легкістю відповідає на поставлені питання.	відмінно	95-100
робота має самостійний дослідницький характер, містить грамотно викладену теоретичну базу, глибокий соціологічний аналіз досліджуваної теми, критичний розгляд джерел та літератури, характеризується логічним, послідовним викладенням матеріалу з відповідними обґрунтованими висновками; однак, під час захисту роботи студент припускається певних неточностей.	дуже добре	94-85
робота має самостійний дослідницький характер, достатньо докладний аналіз та критичний розгляд досліджуваної теми, характеризується послідовним викладенням матеріалу з відповідними, однак не завжди обґрунтованими висновками; під час захисту студент демонструє знання питань теми, без особливих труднощів відповідає на поставлені питання.	добре	84-75
робота має самостійний дослідницький характер, містить теоретичний розділ, але характеризується поверховим аналізом та недостатньо критичним розглядом теми, в ній простежується непослідовність викладення матеріалу, представлені необґрунтовані висновки; при захисті студент демонструє невпевненість, показує слабке знання питань теми.	задовільно	74-65
робота має самостійний дослідницький характер, містить теоретичний розділ, але характеризується поверховим аналізом та відсутністю критичного розгляду теми. Під час захисту студент демонструє невпевненість, показує слабке знання питань теми, не дає чіткої, аргументованої відповіді на поставлені питання.	достатньо	64-60

<p>роботі не властивий самостійний дослідницький характер, вона не містить аналізу теми та теоретичного розгляду джерел, не відповідає вимогам, викладеним у методичних вказівках кафедри; при захисті студент із зусиллями відповідає на поставлені питання з теми, не знає теорії питання, при відповіді припускається істотних помилок.</p>	<p>незадовільно</p>	<p>1-59</p>
<p>Робота вчасно не виконана і не представлена на кафедрі до захисту</p>	<p>не допущено</p>	<p>0</p>

Додаток 18. Критерії оцінювання магістерської дисертації

Максимальне значення оцінювання магістерської дисертації становить 100 балів і має дві складові. Перша характеризує якість виконання магістерської дисертації (r_B) (максимальне значення – 70 балів), друга складова характеризує якість захисту магістерської дисертації (r_3). (максимальне значення 30 балів).

Параметри оцінювання	Діапазон оцінки, балів	Критерії оцінювання за бальною шкалою
Оцінювання якості магістерської дисертації	0 - 70	
Відповідність змісту магістерської дисертації темі та затвердженому плану	0-10	0 – зміст жодного з розділів магістерської дисертації не відповідає затвердженому плану
		1-5 – зміст декількох розділів магістерської дисертації відповідає затвердженому плану
		6-10 – зміст усіх розділів магістерської дисертації відповідає затвердженому плану
Ступінь розкриття теоретичних аспектів проблеми, обраної для дослідження, та коректність використання понятійного апарату	0-15	0 – понятійний апарат не сформовано; теоретичні аспекти проблеми не розкриті
		1-5 – понятійний апарат сформовано, але теоретичні аспекти проблеми не розкриті
		6-10 – понятійний апарат сформовано, теоретичні аспекти проблеми розкриті частково
		11-15 – понятійний апарат сформовано, теоретичні аспекти проблеми розкриті
Наявність критичних співставлень та узагальнень різних точок зору та підходів до постановки та розв’язання проблеми	0-10	0 – критичні співставлення та узагальнення відсутні
		1-5 – критичні співставлення наявні, але узагальнення відсутні або некоректні
		6-10 – критичні співставлення наявні та супроводжені коректними узагальненнями
Ступінь використання фактологічного матеріалу; висвітлення особливостей прояву та розв’язання досліджуваної проблеми у вітчизняній практиці	0-10	0 – фактологічний матеріал не використаний
		1-5 – залучений фактологічний матеріал, особливості прояву та розв’язання проблеми у вітчизняній практиці не висвітлені
		6-10 – залучений фактологічний матеріал, досвід вітчизняних практик висвітлений
Обсяг та адекватність використаних при	0-15	0 – залучені матеріали лише навчальних підручників та посібників (до 10 джерел),

написанні роботи першоджерел та дотримання етики посилань		етика посилань не дотримана
		1-5 – залучені матеріали навчальних підручників та посібників, періодичних видань, етика посилань дотримана частково
		6-10 залучені матеріали навчальних підручників та посібників, монографій, статистичних збірників, етика посилань переважно дотримана
		11-15 – залучені матеріали монографій, статистичних збірників та довідників, періодичних видань та мережі Internet (більше 15 джерел), етика посилань дотримана
Відповідність оформлення магістерської дисертації встановленим вимогам	0-10	0 – текст магістерської дисертації оформлено з суттєвими порушеннями встановлених вимог
		1-5 - текст магістерської дисертації оформлено з незначними порушеннями встановлених вимог
		6-10 - текст магістерської дисертації оформлено у відповідності до встановлених вимог
Оцінювання захисту магістерської дисертації	0 – 30	
Вміння чітко, стисло, логічно викласти основні результати дослідження	0-15	0 – магістрант неспроможний чітко та стисло викласти основні результати дослідження
		1-5 – магістрант невпорядковано викладає основні результати дослідження
		6-10 – магістрант спроможний частково чітко та стисло викласти основні результати дослідження
		11-15 - магістрант спроможний чітко, стисло та логічно викласти основні результати дослідження
Повнота, глибина, обґрунтованість відповідей на питання	0-15	0 – магістрант неспроможний надати відповіді на поставлені питання
		1-5 – магістрант надає неповні, поверхові, необґрунтовані відповіді на поставлені питання
		6-10 – магістрант надає недостатньо повні, глибокі, відповіді на поставлені питання
		11-15 – магістрант надає повні, глибокі, обґрунтовані відповіді на поставлені питання

Додаток 19. Таблиця переліку критеріїв оцінки магістерської дисертації і відповідної суми балів та оцінок

Визначення	За національною системою	За системою КПІ ім. Ігоря Сікорського
робота має дослідницький характер, містить грамотно викладену теоретичну базу, глибокий соціологічний аналіз досліджуваної теми, критичний розгляд джерел та літератури, характеризується логічним, послідовним викладенням матеріалу з відповідними обґрунтованими висновками; за результатами роботи над магістерською дисертацією опублікована стаття та (або) тези під час захисту роботи магістрант демонструє глибоке знання питань теми, надає обґрунтовані відповіді на поставлені запитання, орієнтується у відповідних наукових школах.	відмінно	95-100
робота має дослідницький характер, містить грамотно викладену теоретичну базу, глибокий соціологічний аналіз досліджуваної теми, критичний розгляд джерел та літератури, характеризується логічним, послідовним викладенням матеріалу з відповідними обґрунтованими висновками; однак, під час захисту роботи магістрант припускається певних неточностей.	дуже добре	94-85
робота має дослідницький характер, достатньо докладний аналіз та критичний розгляд досліджуваної теми, характеризується послідовним викладенням матеріалу з відповідними, однак не завжди обґрунтованими висновками; під час захисту магістрант демонструє знання питань теми, без особливих труднощів відповідає на поставлені питання.	добре	84-75
робота має дослідницький характер, містить теоретичний розділ, але характеризується поверховим аналізом та недостатньо критичним розглядом теми, в ній простежується непослідовність викладення матеріалу, представлені необґрунтовані висновки; при захисті магістрант демонструє невпевненість, показує слабке знання питань теми.	задовільно	74-65
робота має дослідницький характер, містить теоретичний розділ, але характеризується поверховим аналізом та відсутністю критичного розгляду теми. Під час захисту магістрант	достатньо	64-60

демонструє невпевненість, показує слабке знання питань теми, не дає чіткої, аргументованої відповіді на поставлені питання.		
роботі не властивий дослідницький характер, вона не містить аналізу теми та теоретичного розгляду джерел, не відповідає вимогам, викладеним у методичних вказівках кафедри; при захисті магістрант із зусиллями відповідає на поставлені питання з теми, не знає теорії питання, при відповіді припускається істотних помилок.	незадовільно	1-59
Робота вчасно не виконана і не представлена на кафедрі до захисту	Не допущено	0

Додаток 20 . Таблиця переведення суми балів до оцінок

Бали	Оцінки
95...100	«Відмінно»
85...94	«Дуже добре»
75...84	«Добре»
65...74	«Задовільно»
60...64	«Достатньо»
Менше 60	«Незадовільно»